

De Koerier

van [maart 2015] nr. 64

Brabants Heem

Een deel van het bestuur tijdens de inspiratiedag in Haaren

Brabants Heem van vrijwilligers, voor vrijwilligers

Beste lezer,

De toekomst van heemkundekringen, historische verenigingen en geschiedkundige kringen is de laatste tijd onderwerp van discussie. De vraag „Hoe kunnen we jongeren betrekken bij en interesseren in het werk van onze verenigingen en stichtingen?” staat daarbij centraal. De cursus Social Media was een eerste aanzet. Probeer jongeren te bereiken met media die hen interesseren. Kijk om u heen en u ziet jongeren werken met hun i-phone, i-pad en e-reader. Die lezen geen krant of tijdschrift meer. Eind van het jaar verzorgde de Brabant Academie een cursus ‘Hoe

betrek ik jongeren?’ en Ineke Strouken, directeur van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel erfgoed (VIE), probeert er alles aan te doen om jongeren te betrekken.

Ook binnen de kringen heeft het onderwerp aandacht. Hoewel er kringen zijn waar het voortvarend gaat. Baarle-Nassau/Hertog schreef onlangs het 1.700ste lid in; een vrij jong lid! Voorwaar een mijlpaal in de historie van deze kring.

Toch moeten we niet al te somber zijn. De interesse voor het verleden komt bij veel mensen pas op wat latere leeftijd. Als ik mezelf na ga, kwam dat pas na mijn 35ste toen in Wouw de heemkundekring werd opgericht ter gelegenheid van het 750-jarig bestaan van het dorp.

Als je kijkt naar de activiteiten die kringen en verenigingen ontplooiën binnen Brabants Heem, dan kan het daar niet aan liggen. Blader maar eens door deze ‘Koerier van Brabants Heem’ en u zult ontdekken dat er beslist hard gewerkt wordt om de historie van Noord-Brabant op de kaart te zetten en te houden. Aan onze 123 kringen zal het dus niet liggen. Via dit blad wisselen we activiteiten uit. Zaken waar andere kringen hun voordeel mee kunnen doen.

Om zoveel mogelijk mensen te bereiken willen wij de bestuurders vragen om het digitale nummer onder hun leden en andere belangstellenden te verspreiden. Op die manier denken we een breed publiek van dienst te zijn.

Wouw, maart 2015

René Hermans

HEEMKUNDEKRINGEN KUNNEN JONGEREN WEL BETREKKEN!

OIRSCHOT – Ineke Strouken, directeur van het Nederlands Centrum voor Volkscultuur en Immaterieel Erfgoed (VIE), heeft het idee dat heemkundekringen jongeren wel bij hun werk kunnen betrekken, maar dan moeten ze uiteraard wel de taal van de jongeren spreken en ingaan op hun behoeftes.

Ineke Strouken is er van overtuigd dat jongeren warm kunnen lopen voor het werk van heemkundekringen

Tijdens een inspiratiedag van het bestuur van Brabants Heem in Haaren sprak ze over dit onderwerp. „Je moet het niet hebben over studiedagen, maar noem het inspiratiedagen en heb het niet over jongeren, maar over ‘jong talent’. De jeugd is op andere manieren bezig. Voor hen is privacy iets anders dan voor ouderen. Het jong talent deelt alles wat ze meemaken en zet het op internet, facebook of twitter.”

Ineke Strouken noemde het voorbeeld van zo’n inspiratiedag waar

de jonge deelnemers van de ene naar de andere tafel gaan en overall met een onderwerp te maken krijgen. Ze switchen graag snel van het ene naar het andere onderwerp. „Zorg ook voor lange pauzes en las een wedstrijdelement is. Jongeren zijn dol op wedstrijden. Kernwoorden zijn: delen, digitaal en samen beleven”, merkte zij op.

De gezamenlijke heemkunde- en historische kringen van Noord-Brabant noemde ze een krachtige partij. „Een gigantisch netwerk met ruim 33.000 leden, actieve senioren met sociale cohesie die deel uitmaken van de participatiemaatschappij. Ze hebben een schat aan kennis in huis. Als ik politicus was, zou ik het wel weten!”, verwoordde ze.

Er zit volgens haar wel een gevaar in de kringen, want vaak kom je niet voorbij het bestuur, waardoor je de leden niet bereikt. Dat noemde ze een

bedreiging waar iets mee gedaan moet worden. „Je moet overigens in het proces om jongeren te bereiken regelmatig de vraag stellen: Waar staan we en waar willen we naar toen?“

In de huid van de geschiedenis

Jongeren willen volgens Ineke Strouken spanning in de historie brengen. Denk aan de re-enactmentgroepen en de fantasyfestivals, zoals tot 2014 in de bossen van Wouwse Plantage werden gehouden. „Jonge mensen willen de historie beleven, ze willen in de huid van de geschiedenis stappen. En heemkunde- en oudheidkundige kringen hebben een imago, ze hebben veel te bieden, maar dat moet dan wel op een andere manier om de jonge mensen te betrekken.“

Op een fantasyfestival zie je de meest kleurrijke figuren

jong talent snel verzamelen in grote hoeveelheden, maar allemaal wel heel oppervlakkig.

Voor kringen zag ze heil in het vormen van een jeugdgroep. Zet jongeren bij elkaar, laat ze een bestuur vormen en eigen activiteiten op touw zetten. Dan heeft het een kans. Neem het project over geocaching. Binnen twee dagen kwamen er bij het VIE honderd aanmeldingen binnen. Met een hand-GPS gaan deelnemers op zoek naar een schat aan de hand van coördinaten die ze gekregen hebben.

„Je moet zichtbaar maken wat je als Brabants Heem, heemkundekring of oudheidkundige vereniging bent en wat je te bieden hebt. Het imago versterken en digitaal aan de slag gaan, want jullie hebben veel te bieden, heel veel“, besloot Ineke Strouken.

Musea springen al op deze trend in door interactieve video's en activiteiten en virtuele rondwandelingen door het gebouw. Via een polsbandje kunnen bezoekers een figuur uitkiezen en ze identificeren zich met die persoon. Ze lopen door het museum en zien wat deze persoon in zijn tijd beleefde. „Dat vergt wel een andere manier van denken. Jongeren willen vaak op een moment dat het hen uitkomt iets doen. Midden in de nacht via de telefoon, de tablet of de computer een museum bezoeken. Dat kan inmiddels bij diverse musea.“ Die informatie wil

BRABANTSE HEEMDAGEN 2015 MET ALS THEMA: HOLLANDS BRABANT AAN DE RAND VAN DE BIESBOSCH

De Vereniging Oudheidkundige Kring 'Geertruydenberghe', de heemkundekring 'Made en Drimmelen' en de Zwaluwse Heemkundekring 'Willem Snickerieme' organiseren dit jaar in samenwerking met Brabants Heem de 67^e bijeenkomst van de Brabantse Heemdagen en wel op 6 en 7 augustus 2015.

Dit jaar is het thema: 'Hollands Brabant aan de rand van de Biesbosch'.

Waarom 'Hollands Brabant'? Wel, vanaf de tiende eeuw behoorden Geertruidenberg, Made, Drimmelen en Hooge en Lage Zwaluwe tot het Graafschap Holland. Geertruidenberg kreeg van de Graaf van Holland al in 1213 stadsrechten en was daarmee 'Hollands oudste stad'. Pas bij de stichting van het Koninkrijk in 1815 werden deze plaatsen onderdeel van de provincie Noord-Brabant.

En waarom 'aan de **rand** van de Biesbosch'? Dat is simpel: Lage Zwaluwe, Drimmelen en Geertruidenberg liggen direct aan het water van de in 1421 door de Sint Elisabethsvloed ontstane Biesbosch. De Biesbosch is heel belangrijk geweest voor een aantal ambachten vanwege de griend-, riet- en biezencultuur waar veel mannen, vooral in de winter, hun brood mee konden verdienen. Daardoor ontstonden er o.a. hoepel- en mandenmakerijen. Ook visserij werd een belangrijk middel van bestaan. Daarnaast ontstond aan de rivier de Amer een grote schippersgemeenschap met bijhorende scheepswerven.

HET PROGRAMMA:

Donderdag 6 augustus, vaar- en wandeldag

8.30 - 9.00 uur: Ontvangst met koffie/thee in de Raadszaal van het Gemeentehuis te Made.

9.00 - 9.45 uur: Welkomstwoord door de (loco)burgemeester.
Ceremonie protocolaire.
Opening van de Heemdagen door de voorzitter van Brabants Heem Henk Hellegers.

9.45 - 10.30 uur: Met de auto naar de parkeerplaats in Drimmelen en lopen naar de startplaats van de vaar- en wandeldag.

Het gemeentehuis van Made

10.30-13.00 uur: Groep 1 en 2: met de fluisterboot de Biesbosch in, naar de Hofmansplaat alwaar met gidsen een eendenkooi bezocht wordt en gewandeld wordt naar het bruggetje van Sint Jan. De gidsen vertellen daar hun verhaal.

Groep 3 en 4: Een wandeling met gidsen door Drimmelen en een bezoek aan de kerk, waar een korte lezing met beelden plaatsvindt.

13.00-14.00 uur: Lunch met alle deelnemers in Drimmelen.

14.00-16.30 uur: 's Middags hetzelfde programma, maar dan: Groep 1 en 2 gaan wandelen in Drimmelen en bezoeken de kerk.
Groep 3 en 4 gaan varen naar de Biesbosch.

16.45-17.45 uur: Een lezing over de Linie-Crossers (1944-1945) voor alle deelnemers.

18.00 uur: Diner en daarna muziek en quiz in het restaurant 'Het

Op stap met de fluisterboot in de Biesbosch

Panorama' (met uitzicht op de rivier de Amer en de Biesbosch).

Mededelingen voor de volgende dag.

Vrijdag 7 augustus, fietsdag

8.30 - 9.00 uur: Ontvangst in Made.

9.00 - 9.15 uur: Gereed maken voor de fietstocht.

9.15 - 12.15 uur: Groep 1 en 2: Fietstocht naar Hooge Zwaluwe, een stop voor een rondleiding door het museum van heemkundekring 'Willem Snickerieme' en bezichtiging molen 'Zeldenrust'. Vervolgens via Lage Zwaluwe langs de rivier de Amer, de mooie kreken en vaarten naar Drimmelen.

9.15 - 13.00 uur: Groep 3 en 4: Fietstocht naar Geertruidenberg. Hier een rondleiding door gidsen in de mooie oude stad Geertruidenberg, bezoek aan de Geertruidkerk, het Stadhuis en museum 'De Roos'. Daarna fietsen naar Drimmelen.

12.15-13.00 uur: Lunch in het Dorpshuis in Drimmelen voor groep 1 en 2.

13.00-13.45 uur: Lunch in het Dorpshuis in Drimmelen voor groep 3 en 4.

13.00-17.00 uur: Groep 1 en 2 fietsen naar Geertruidenberg.

13.45-17.00 uur: Groep 3 en 4 fietsen naar Hooge Zwaluwe.

17.00-18.00 uur: Allen op de fiets terug naar Made en daar de eigen fietsen op de auto zetten en de gehuurde fietsen inleveren.

De Geertruidkerk in Geertruidenberg

18.00-18.30 uur: Met de auto naar Drimmelen.

18.30 uur: Diner en daarna muziek en quiz in restaurant 'Het panorama'.
Uitreiking Bram van Brabant.

Afscheidswoord door de voorzitter van Brabant Heem.
Afscheid en nabeschouwing door de dagvoorzitter van de organiserende kringen.

Deelnamekosten

De deelnamekosten bedragen € 92,00 per persoon.

De prijs is inclusief alle entreegelden, kosten voor gidsen, tweemaal lunch inclusief koffie/thee, tweemaal diner exclusief drank, twee ochtenden en een middag koffie/thee.

De eventuele overnachting, ontbijt, huur fietsen en overige consumpties zijn voor eigen rekening.

Restitutie bij annulering na 31 mei is niet mogelijk.

Belangrijke mededelingen

- Het inschrijfformulier moet, volledig ingevuld en ondertekend uiterlijk 31 mei a.s. in het bezit zijn van: Commissie Brabantse Heemdagen 2015, p/a/ Nieuwlandsedijk 79, 4926 AN Lage Zwaluwe.
- De deelnemers ontvangen tijdig een lijst van namen, adressen, telefoonnummer, e-mailadressen en sites van hotels en B&B's in de omgeving. De organisatie bemiddelt niet bij het verkrijgen van overnachtingsplaatsen.
- De deelnemers ontvangen routebeschrijvingen vanaf de hoofdwegen naar het gemeentehuis in Made, alsmede naar The Pub in Made en vanaf deze beide adressen naar de startplekken in Drimmelen en terug.
- De deelnemers ontvangen gegevens van plaatsen waar geparkeerd kan worden.
- Wij verzoeken u, indien u een museumjaarkaart bezit, deze mee te nemen.

DE VRIJWILLIGERSPOLIS ONDER DE LOEP

LAGE ZWALUWE - Nederland heeft meer dan vier miljoen vrijwilligers die actief zijn in diverse verenigingen. Hun inzet is van groot belang voor de samenleving. Vrijwilligers zijn echter lang niet altijd (voldoende) verzekerd. Daarom heeft de Vereniging Nederlandse Gemeenten (VNG) verzekeringspakketten ontwikkeld waarbij de risico's die gepaard gaan met vrijwilligerswerk zo goed mogelijk zijn afgedekt.

De verzekeringspakketten kunnen door alle Nederlandse gemeenten worden aangevraagd bij diverse maatschappijen. Het is overigens géén verplichting

voor de gemeenten. Vele gemeenten hebben zich wel van een verzekeringspakket voorzien. Het pakket bevat diverse modules. Elke gemeente kan zelf bepalen welke modules zij willen aanschaffen. De premies ervan worden door de gemeenten zelf betaald.

De Vrijwilligerspolis is een collectieve verzekering voor alle vrijwilligers binnen de gemeente. Een vrijwilliger is degene die in enig organisatorisch verband onverplicht en onbetaald werkzaamheden verricht ten behoeve van anderen en/of de samenleving waarbij een maatschappelijk belang wordt gediend. Uitsluitend zijn: vrijwillige brandweer en vrijwillige politie.

Vrijwilligerswerk in andere gemeente

Vrijwilligers uit een verzekerde gemeente die vrijwilligerswerk gaan doen in een andere gemeente zijn verzekerd op de polis van de woongemeente. Heeft de werkgemeente of de vrijwilligersorganisatie waarvoor de vrijwilligersactiviteiten worden verricht een eigen vrijwilligersverzekering, dan is de vrijwilliger via de “werkgemeente” of de vrijwilligersorganisatie verzekerd. Dus valt een vrijwilliger uit een verzekerde gemeente nooit tussen wal en schip.

Vrijwilligers uit een onverzekerde gemeente die vrijwilligerswerk gaan doen voor een organisatie uit een verzekerde gemeente zijn verzekerd via de werkgemeente. Vrijwilligers uit een onverzekerde gemeente die vrijwilligerswerk doen voor een organisatie in hun woongemeente zijn derhalve niét verzekerd.

Voor alle verzekeringen van de Vrijwilligerspolis (behalve de Ongevallenverzekering) geldt dat deze verzekeringen alleen van kracht zijn voor zover de schade niet is gedekt door een andere (bijv. een eigen) verzekering al dan niet van oudere datum.

Er is géén registratie van vrijwilligers nodig. Alle vrijwilligers die werkzaamheden verrichten binnen een gemeente met een Vrijwilligerspolis zijn verzekerd.

Privépolis niet opzeggen

Het is niet aan te bevelen de privé-polissen van de vrijwilliger op te zeggen. De Vrijwilligerspolis bestaat meestal uit de navolgende modules:

- aansprakelijkheidsverzekering voor vrijwilligers
- aansprakelijkheidsverzekering voor rechtspersonen
- ongevallen- en persoonlijke eigendommenverzekering voor vrijwilligers
- rechtsbijstandverzekering voor vrijwilligers
- bestuurdersverzekering ten bate van de vrijwilligers
- verkeersaansprakelijkheidsverzekering voor rechtspersonen

Wilt u weten of uw gemeente een Vrijwilligerspolis heeft, dan kunt u dit op internet bij uw gemeente opzoeken of u kunt het telefonisch opvragen bij uw gemeente. Kijk of vraag ook naar de gekozen modules.

Voor de aangesloten heemkundekringen die onder een gemeente vallen die géén Vrijwilligerspolis heeft aangevraagd of een Vrijwilligerspolis heeft die niet voldoende modules bevat, bekijkt Brabants Heem momenteel of er zorg gedragen kan worden voor een goede collectieve dekkingsverzekering.

Valkuilen bij de vrijwilligerspolis

De vrijwilligerspolis is, zoals u hebt gelezen, uitsluitend voor vrijwilligers en dus niet voor de entiteit. Voor de goede orde: een entiteit betekent 'een logische of fysieke opslageenheid die documentinhoud bevat'.

Een vereniging of stichting kan namelijk altijd het risico oplopen aangesproken te worden voor gebeurtenissen die niet direct het gevolg zijn van of verband hebben met vrijwilligerswerk.

Bijvoorbeeld: een dakpan die op het hoofd van een bezoeker valt, of een bezoeker die uitglijdt op een zojuist geboende vloer en een been breekt. Dit geldt overigens ook voor de eigen leden die geen aantoonbaar vrijwilligerswerk doen. Het is derhalve heel belangrijk dat iedere vereniging of stichting een aansprakelijkheidsverzekering heeft.

**ALS ELKE VRIJWILLIGER
EEN STER KREEG**

**WERD HET NOOIT MEER
DONKER**

Loesje

De Vrijwilligerspolis is juist bedoeld voor de vrijwilligers. Mocht de vrijwilliger wonen of werken in een gemeente die een Vrijwilligerspolis heeft met alle zes modules, dan hoeft de vereniging of stichting zelf geen polis te hebben voor de navolgende polissen:

- ongevallen inclusief persoonlijke eigendommen voor vrijwilligers
- aansprakelijkheid voor vrijwilligers (aan zaken aan derden!)
- aansprakelijkheid voor rechtspersonen (de organisatie)
- schade verkeersdeelnemers voor rechtspersonen
- bestuurdersaansprakelijkheid voor vrijwilligers
- rechtsbijstand voor vrijwilligers

Het is derhalve niet verstandig uw aansprakelijkheidsverzekering voor de entiteit op te zeggen. Mocht u deze polis nog niet hebben aangeschaft is het raadzaam hierover na te denken. Wij kunnen u – desgewenst - hierbij helpen. [Zie ook www.vmf-vzw.be/verzekering/Verzekeringswereld.pdf].

U kunt over individuele vragen altijd contact opnemen met ons bestuurslid Otte Strouken die u van een advies op maat kan bedienen.

(Ansjou Strouken-Busink)

PROJECTEN INDIENEN VOOR BRABANTSE ERFGOEDPRIJS 2015

's-HERTOGENBOSCH - De campagne van de Brabantse Erfgoedprijs 2015 is van start! Met een informatieve bijeenkomst in de kapel het voormalig Groot Zieken Gasthuis in 's-Hertogenbosch is op 11 februari 2015 in aanwezigheid van gedeputeerde cultuur en samenleving Brigitte van Haften-Harkema en zestig genodigden de aftrap gegeven voor de Brabantse Erfgoedprijs 2015. Het indienen van projecten die in aanmerking komen voor de Brabantse Erfgoedprijs 2015 kan tot 30 april.

Indienen van projecten, van jezelf of een ander, kan via www.erfgoedbrabant.nl/BEprijs2015. Daar staat alle informatie die u nodig heeft: van criteria en het juryproces tot een inschrijfformulier. De Brabantse Erfgoedprijs 2015 wordt op zaterdag 24 oktober 2015 uitgereikt tijdens de Dutch Design Week in Eindhoven.

Voor de Brabantse Erfgoedprijs 2015 komen projecten en activiteiten in aanmerking die Brabants erfgoed creatief en innovatief inzetten in de hedendaagse context en laten meewerken aan een duurzame samenleving.

Verder moeten de projecten het erfgoed beleefbaar maken, samen laten werken met andere sectoren en het verhaal van de Brabander helpen vertellen. Tenslotte moeten ze blijik geven van gezond ondernemerschap waardoor een toekomst voor het project of de activiteit wordt gecreeerd.

Over de Brabantse Erfgoedprijs

Verleden en toekomst reiken elkaar de hand. Dat is de achtergrond van de Brabantse Erfgoedprijs. In 2013 werd deze prijs gewonnen door Hip Ambacht – de negen straatjes van Breda. In 2015 wordt een nieuwe winnaar gekozen. De Brabantse Erfgoedprijs richt zich iedere twee jaar op het stimuleren van vernieuwing en ontwikkeling in de regionale erfgoedsector. Daarbij kunt denken aan projecten en activiteiten die erfgoed op een innovatieve manier gebruiken. Aan nieuwe vormen van samenwerking die erfgoed anders inzetten. Of aan projecten die verrassende verbindingen met andere sectoren tot stand brengen met erfgoed als vertrek- of eindpunt. Deze tweejaarlijkse Brabantse Erfgoedprijs is een initiatief van Erfgoed Brabant in nauwe samenwerking met de Provincie Noord-Brabant.

Voor meer informatie: Erfgoed Brabant Anne-Wil Maris, projectleider Brabantse Erfgoedprijs, telefoon 073 6156262 of mail naar de projectleider via anne-wilmaris@erfgoedbrabant.nl.

STUDIEMIDDAG HOE BETREK IK 'JONGEREN?' IN HET NAJAAR

's-HERTOGENBOSCH - Bij veel heemkundekringen zijn de jongste leden de vijftig gepasseerd. Belangstelling voor heemkunde komt vaak pas met de jaren. Maar misschien is het toch mogelijk ook de leeftijdsgroep tot vijftig jaar te interesseren. Tijdens deze middag worden de activiteiten van heemkundekringen geanalyseerd en wordt een relatie tot stand tot de behoeften van jongere doelgroepen (30-50).

De doelgroep voor deze middag zijn heemkundekringen. De middag vindt plaats in het najaar bij Erfgoed Brabant aan de Waterstraat 16 in 's-Hertogenbosch. De bijeenkomst duurt van 13.30 tot 17.00 uur. De kosten bedragen € 40 en Annette Gaalman van Erfgoed Brabant verzorgt de studiemiddag. Inschrijven kan vanaf het moment waarop de datum bekend is via info@erfgoedbrabant.nl onder vermelding van 'Studiemiddag hoe betrek ik jongeren?'.

BEVRIJDING KLUNDERT INDRUKWEKKEND HERDACHT

12

KLUNDERT – Ruim 300 mensen bezochten zondagmiddag 2 november de door de heemkundekring Die Overdraghe georganiseerde bijeenkomst 'Herinneringen aan november 1944'. Het werd in het Cultureel Centrum Klundert een middag die bestond uit de onderdelen de bezetting, herinneringen, gedenken, de bevrijding en een bevrijdingsconcert. Bewust was er gekozen om de ervaringen en de emoties die de mensen ondervonden in de eerste week van november 1944 te laten zien en horen in woord, muziek, zang en dans.

Vooraf het eerste gedeelte van de bijeenkomst was bijzonder indrukwekkend. In een precies afgestemd tempo praatte Marijn van Wensen de onderdelen aan elkaar. Het begon met de geluiden van oorlogsgeweld door de leden van het slagwerkkorps Oranje Garde. Nadat het kanongebulder was verstomd tussen de gewelven van de kerk, las Marijn van Wensen het gedicht 'Herdenken is danken'

*De bijeenkomst in Klundert
(Foto Ties Steehouwer)*

van de vroegere voorzitter van de heemkundekring, Jan Buitkamp, voor. Erg indrukwekkend was het benoemen van de namen van de burgerslachtoffers van de oorlog in Klundert en ook het lezen van een gedeelte van het dagboek, dat Anna Punt-Maris in de eerste week van november 1944 bijhield, bracht veel zakdoeken tevoorschijn. Vooral op diegenen die het allemaal hebben meegemaakt maakte het verhaal diepe indruk.

Zang, dans en muziek

Tussen het gesproken woord werd er gedanst op muziek uit de film 'Schindlers List' door de leden van de balletgroep van AZTV uit Zevenbergen onder leiding van Margot van Dijk en zong Ton Boomaars enkele toepasselijke liederen. Voorafgaande aan twee minuten stilte speelde Gerard van Wensen het Taptoe Signaal. Aan de Bevrijdingsdagen werd aandacht geschonken door het oude-renkoor 'De Herfstklanken' onder leiding van Paul Koevermans. Zij zongen liederen zoals 'Cheerio' en 'Trees heeft een Canadees' en daarna 'Ikken & IJ' begeleid door een organist. The Girls Next Door brachten een medley van de liedjes van The Andrews Sisters en The Black Sheep Swing Band speelde 'A tribute to Glenn Miller'. Het publiek was zeer te spreken over de middag en de organisatie, onder leiding van Kees Hendriks. De organisatie sprak dank uit voor de goede opkomst van de Klundertse bevolking. (Tekst en foto's Ties Steehouwer)

Bijzondere momenten tijdens 'Herinneringen aan november 1944' in Klundert (Foto Ties Steehouwer)

AMALIA VAN SOLMS UIT BAARLE HEEFT 1700 LEDEN

BAARLE - Heemkundekring Amalia Van Solms uit Baarle-Nassau en Baarle-Hertog heeft onlangs het 1700ste lid ingeschreven. Dat ledental vertoont al jaren een stijgende lijn. Volgens voorzitter Ad Jacobs is het grote aanbod aan activiteiten één van de verklaringen.

In 2003 telde de heemkundekring iets meer dan vijfhonderd leden. Zes jaar later steeg het aantal boven de duizend. Dit jaar kreeg Esther Dijkstra als lid-

Esther Dijkstra krijgt van voorzitter Ad Jacobs het boek 'Ons Baarle' om haar te verwelkomen als 1700ste lid

nummer 1700 van de voorzitter het boek 'Ons Baarle, een bijzonder dorp overhandigd'.

„Zes jaar geleden bereikten we de duizend leden. Toen we in de buurt van de duizend mensen kwamen, vonden we het geweldig om dat aantal te bereiken”, vertelt Ad Jacobs, „Dat we in 2015 liefst 1700 leden zouden hebben, had niemand verwacht en daar zijn we natuurlijk heel tevreden mee. Intussen zijn we

in de provincie Noord-Brabant de heemkundekring met het hoogste aantal leden. Door het overlijden van leden, verliezen we jaarlijks wel leden, er zijn echter heel weinig mensen die zelf hun lidmaatschap opzeggen. Het is afwachten of we er ooit in slagen om tweeduizend leden te halen, maar je weet natuurlijk nooit.”

Het tijdschrift 'Van Wirskaante'

Dat Baarle door de enclaves een bijzonder dorp is, werkt volgens de voorzitter de populariteit van de heemkundekring in de hand. Een familielidmaatschap kost 20 euro. Door het groeiende ledenaantal blijft dat bedrag al jaren hetzelfde en is er toch financiële ruimte voor activiteiten. Het geld speelt volgens Ad Jacobs geen grote rol, want de leden krijgen er veel voor terug. Vier keer per jaar het tijdschrift 'Van Wirskaante' met 100 pagina's artikelen en veel foto's. Daarnaast heeft de kring een programma met minstens elke maand één activiteit. Onder die activiteiten een jaarlijkse reis die altijd is volgeboekt, kleine excursies, lezingen en ledenbijeenkomsten

De heemkundekring was vorig jaar vooral actief met de Eerste Wereldoorlog en won daardoor in november de Knippenbergprijs. Dat project over de Eerste Wereldoorlog en de Dodendraad loopt ook de komende jaren nog door. „Onze website over de Dodendraad had vorig jaar 230.000 unieke raadplegingen. In totaal hebben bijna 30.000 personen de fietsroute gereden. De wandelroute in Zondereigen en het Verzetspad in Baarle hebben ook nog eens 10.000 wandelaars op de been gebracht”, besluit Ad Jacobs, die ook als bestuurslid binnen Brabants Heem actief is.

BELANGRIJKE DATA IN 2015

Vergaderschema Brabants Heem 2015

Donderdag 23 april: Bestuursvergadering
Donderdag 23 april: Raad van Aangeslotenen
Donderdag 18 juni: Bestuursvergadering
Donderdag 20 augustus: Bestuursvergadering
Donderdag 15 oktober: Bestuursvergadering
Donderdag 19 november: Bestuursvergadering
Donderdag 19 november: Raad van Aangeslotenen

Regiovergaderingen:

Regio 2/3: donderdag 9 april in Geertruidenberg
Regio 7: dinsdag 24 maart in 's-Hertogenbosch

Ander belangrijke activiteiten:

Donderdag 6 en vrijdag 7 augustus: Brabants Heemdagen in Lage Zwaluwe

Jubilea kringen:

01-01-2015: Hkk de Drie Heerlijkheden (Zundert)	50 jaar
01-04-2015: Hkk D'n Nyen Aenwas van Nassau (Dinteloord)	25 jaar
03-04-2015: Hkk Paulus van Daesdonck (Nieuw-Ginneken)	40 jaar
21-06-2015: Hkk De Wilhelmiet (Huijbergen)	50 jaar
16-10-2015: Stg Heemcentrum 't Schoor (Udenhout)	25 jaar
19-11-2015: Hkk Vladerack (Geffen)	40 jaar

HKK 'DE DRIE HEERLIJKHEDEN' VIERT GOUDEN JUBILEUM

ZUNDERT/RIJSBERGEN – Op 18 januari 1965 werd heemkundekring 'De Drie Heerlijkheden' uit Zundert/Rijsbergen opgericht. In het gouden jubileumjaar is de kring extra actief om aandacht voor deze mijlpaal te vragen. De kring kwam destijds tot stand tijdens een vergadering in De Roskam.

Het feestprogramma laat een aantal bijzondere activiteiten zien. Op 2 april worden er oude fruitrassen aan de van Goghstichting aangeboden. Die stichting wil een moestuin aanleggen en verzorgen. Er worden appelbomen van het ras Lom-

barts-Calville en frambozen van het ras Jochems-Roem geschonken. Beide rassen zijn geselecteerd in Zundert.

Op 18 april kunnen bezoekers voorwerpen, sieraden, schilderijen, antiek en allerlei andere spulletjes laten taxeren door drie deskundigen. Dat gebeurt onder het motto: *'Is't echt of niej'* en de dag vindt plaats in samenwerking met het Vincent van Gogh huis in Zundert.

Voor de leden van de heemkundekring is er op 23 mei een feestdag met bijzondere activiteiten. Van 24 mei tot 19 juli kan de tentoonstelling over de eerste heilige communie in museum de Weeghreyse bezocht worden.

Een week na deze expositie, op 26 juli, is er een verzamelingendag. De Drie Heerlijkheden geeft dan mensen die hun privéverzameling tentoon willen stellen de gelegenheid om dit te doen.

Tussen 26 juli en 30 augustus vindt de expositie van Brabantse mutsen plaats in museum de Weeghreyse.

Aan het eind van het jaar volgen nog drie lezingen. Op 17 september vertelt Karel Leenders over *'De geschiedenis van Zundert en Rijsbergen'*. Op 19 oktober is er een lezing van Guido Delahaye over *'Het leven van Albert Delahaye en bijzondere geschiedenis van Zundert en Rijsbergen'*. De cyclus wordt op 18 november afgesloten met een lezing van Karel Leenders over de *'Landgoederen in Zundert en het ontstaan daarvan'*.

HEEMKUNDEKRINGEN EN ARCHEOLOGIE

LAGE ZWALUWE - In Brabant waren heemkundekringen in het verleden zeer actief en belangrijk voor archeologie. In het huidige bestel, nu archeologisch onderzoek voor een groot deel door archeologische bedrijven en beroepsarcheologen wordt gedaan, is de betrokkenheid bij heemkundekringen duidelijk verminderd.

Dat is jammer, want er is lokaal voor amateurarcheologen en andere vrijwilligers nog steeds veel te doen. Er is voor behoud en bescherming van het archeologisch erfgoed nog veel behoefte aan lokale betrokken en deskundige archeologievrijwilligers.

Enkele voorbeelden om dit te illustreren

a. Contacten met en ondersteuning van gemeenten

De verantwoordelijkheid voor archeologie ligt nu voor het grootste deel bij gemeenten. Via bestemmingsplannen en omgevingsvergunningen bepalen zij wat beschermd wordt, waar bij grondverstoring eerst archeologisch onderzoek moet plaatsvinden en hoe dat moet gebeuren. Inbreng en betrokkenheid daarbij van lokale deskundigen zorgt voor een beter beleid. Door

overleg in de planfase en waar nodig reageren via zienswijzen, bezwaar en beroep.

b. Educatie en publieksbereik

Archeologische vondsten zijn in veel gevallen weinig aansprekend voor het publiek. Het verhaal van die vondsten moet worden verteld en wie kunnen dat beter dan lokale deskundigen. Zij zijn de ambassadeurs voor de archeologie. Door educatie, bijvoorbeeld op basisscholen, bereikt de heemkundekring of historische vereniging bovendien een jong publiek en daarmee toekomstige aanwas.

c. Zelf onderzoek blijven doen

Voor amateurarcheologen en vrijwilligers blijft er ook nu nog veel zinvol veldonderzoek te doen. Zoals:

1. veldverkenning (systematische zoeken op akkers, al dan niet met metaaldetectie), informatie uit veldverkenning verfijnt archeologische waardenkaarten
2. waarnemen (meekijken naar archeologische sporen bij graafwerkzaamheden zonder verplichting tot archeologisch onderzoek), waarnemingen zijn een toets op het gemeentelijk archeologiebeleid en besluiten
3. zelfstandig opgraven in gebieden zonder opgravingsplicht of na vooronderzoek vrijgegeven gebieden. Dit is mogelijk voor vrijwilligersorganisaties, met toestemming van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (RCE). Dit soort opgravingen kunnen voor de lokale geschiedenis interessante nieuwe informatie opleveren
4. meewerken met opgravingsbedrijven. De vrijwilligers zijn er dan voor de extra's: werkzaamheden die niet zijn ingepland en begroot, omdat ze te arbeidsintensief zijn voor de te verwachte meeropbrengst aan kennis. Ze kunnen toch veel extra kennis opleveren.

Verder onderzoek en presenteren eigen collecties

Bij veel heemkundekringen liggen oude archeologische collecties. Dat bleek ook uit een door Erfgoed Brabant uitgevoerde inventarisatie. Laat die collectie niet verstoffen, doe er iets mee!

Is de collectie beschreven en in ARCHIS gemeld (het landelijke archeologisch informatiesysteem)? Zo niet, ga dat alsnog doen. Vraag daarbij zo nodig hulp, bijvoorbeeld van de AWN

Ga na hoe en waar de eigen collectie gepresenteerd kan worden. Meestal is het verhaal van de vondst meer aanspreekbaar dan de vondst zelf, richt daar de presentatie op.

Brabants Heem en AWW Vereniging van Vrijwilligers in de Archeologie kun-

nen heemkundekringen adviseren en ondersteunen bij al deze activiteiten. Neem daarvoor contact op met Otte Strouken van Brabants Heem via e-mail ottestrouken@brabantsheem.nl. Of AWN AVKP awnafdeling23@gmail.com.

OVER ANWB INFORMATIEBORDEN

LAGE ZWALUWE - De ANWB plaatst al zo'n 35 jaar informatieborden bij monumenten en langs toeristische routes, waarbij informatie verstrekt wordt over de geschiedenis van het pand en overige wetenswaardigheden.

Het doel hiervan is niet alleen de bezoekers, maar ook de bewoners van de regio kennis te laten maken met de historische monumenten in dit gebied. Op de borden staat in het kort de historie van het pand aan-

gegeven. Deze informatieborden kunnen uitgevoerd worden als een gegraveerd bord of geëmailleerd.

Het basismateriaal van de gegraveerde borden is een 15mm dikke kunststof en is verkrijgbaar in de standaardkleuren donkerbruin, zwart, zandgeel, wit, lichtgrijs, verkeersblauw, donkergroen en bordeauxrood.

De teksten en eventuele logo's en illustraties worden hierin gegraveerd en vervolgens handmatig ingeschilderd met een tweecomponentenlak. De fabrikant geeft tien jaar garantie op het materiaal en het lakwerk.

De geëmailleerde borden worden ook handmatig geproduceerd. Die borden worden, afhankelijk van het aantal kleuren dat in het bord verwerkt worden, in vier of vijf stappen gebakken in een oven van circa 800°C. Op deze borden zit 25 jaar garantie op kleur en 10 jaar op roest.

Prijzen zijn afhankelijk van grootte en uitvoering. De ANWB maakt graag een passende offerte. Aanvragen kan bij monumentenbord@anwb.nl.

Een informatiebord zoals de ABWB dat kan leveren

VOORTGANG VAN DE VOORSTELLEN UIT DE RVA

OIRSCHOT – Op 20 november kwam er voorstellen in de Raad van Aangeslotenen. Wij schreven daarover in de vorige Koerier van Brabants Heem. Hier kort op een rij hoe het met die voorstellen staat.

Cursus bestemmingsplannen

Er was een duidelijke behoefte aan een korte cursus over gemeentelijke bestemmingsplannen en vooral de rol die heemkundige en geschiedkundige kringen hierin kunnen en mogen spelen. Deze cursus komt er, maar er wordt in overleg met Erfgoed Brabant gezocht naar een geschikte datum en plaats en natuurlijk iemand die helder en duidelijk hierover kan vertellen. Houd dus het cursusaanbod van de Erfgoed Academie Brabant in de gaten.

Kadastergegevens Haza, Aezel en Higgs

Er werd in november gewezen op een programma dat in Limburg wordt gebruikt en dat een Open Source Programma is, dus gratis te gebruiken. Inmiddels is er ook het Higgs-programma. Brabants Heem gaat via de secretaris onderzoeken wat de mogelijkheden zijn en of er kosten gemoeid zijn met de overstap. Ook Arnoud-Jan Bijsterveld is met deze materie aan de slag.

DVD over heemkunde

Een DVD over heemkunde is als idee opgepakt door ons bestuurslid Theo Cuijpers. Hij gaat een tekst maken en wil die in samenwerking met studenten van een filmacademie uit gaan werken. Dat gaat natuurlijk wat tijd kosten, maar de DVD komt er aan en kringen kunnen daar dan hun eigen stukje aan toe voegen.

Digitaliseringsproject loopt opnieuw vertraging op

Het digitaliseringsproject OSCR wordt op dit moment getest door kringen die aan de pilot hebben deelgenomen. De belangrijke vraag wat de kringen aan jaarlijkse bijdrage moeten betalen is (nog) steeds niet bekend. Zeer vervelend, maar ook Brabants Heem kan er weinig aan doen, omdat dit systeem wordt ontwikkeld door externe partijen. U hebt inmiddels meer informatie ontvangen via Erfgoed Brabant.

GESCHIEDENIS VAN MOBILITEIT EN VERVOER

BOXTEL - De Historische Vereniging Brabant heeft als thema voor haar jaarlijkse activiteiten dit jaar haar keuze laten vallen op de *'Geschiedenis van mobiliteit en vervoer in Brabant'*. In samenwerking met Heemkundekring Boxtel, verzorgt zij rond dat thema op zaterdag 9 mei 2015 haar jaarlijkse contactdag.

Onder de naam *'Collegetour door Brabant'* heeft zij, eveneens gewijd aan dat thema, verder nog een tweetal bijzondere excursies op stapel staan: één in West-Brabant (zaterdag 13 juni 2015) en één in Oost-Brabant (zaterdag 10

oktober 2015), waarbij de Historische Vereniging Brabant eveneens op zoek is naar mogelijke samenwerking met historische verenigingen in deze beide regio's.

Contactdag Kasteel Stapelen Boxtel

De contactdag op zaterdag 9 mei 2015 speelt zich af in Kasteel Stapelen, Stapelen 1, 5281EH Boxtel. Dat is op loopafstand van het NS-station Boxtel. Degenen die zich als lid bij de HVB hebben aangesloten, komen 's ochtends in de Ridderzaal bijeen voor hun jaarlijkse ledenvergadering.

Het middagprogramma, dat begint vanaf 12.30 uur, staat open voor iedereen.

Heemkundekring Boxtel verzorgt, in de rol van gastheer, 's middags twee presentaties, waarin de geschiedenis van Boxtel als verbindingspunt van verkeer en vervoer door de eeuwen heen centraal staat. De Dommel, die door Boxtel stroomt, was in de ijzertijd een belangrijke verkeersader. Uit de Romeinse weg die zich in Boxtel bevond, ontstond in het verleden een steenweg naar Luik. Denk ook

Kasteel Stapelen waar de contactdag plaatsvindt

aan 'het Duitse lijntje'. Het is daarom ook niet verwonderlijk dat Heemkundekring Boxtel dit jaar bijzondere aandacht besteedt aan '150 Jaar Spoorwegen in Brabant'. Verder staat er voor die middag een rondleiding door het kasteel en een bezoek aan de jubileumexpositie van de zusters Oblaten op het programma. Tenslotte zal op deze contactdag ook de 100-jarige aanwezigheid van de paters Assumptionisten in Boxtel de aandacht krijgen.

Aanmelden voor de dag kan via secretaris@hvbrabant.nl. De deelnamekosten voor het middagprogramma bedragen € 10,- per persoon, over te maken naar IBAN NL08 INGB 0004 7767 38 t.n.v. Historische Vereniging Brabant (Postbus 1325, 5200BJ 's-Hertogenbosch).

Voor informatie over de Historische Vereniging Brabant kan men terecht op de website <http://www.hvbrabant.nl/>.

MENSEN GEZOCHT DIE IN WOII INKWARTIERING VAN DUITSERS HADDEN

Voor het programma 'Andere Tijden' met als onderwerp 'Inkwartiering van Duitse soldaten bij Nederlandse particulieren tijdens de Tweede Wereldoorlog' is Mirjam Gulmans van NTR-televisie op zoek naar personen

die hier uit eigen ervaring mee te maken hebben gehad en daarover zouden kunnen vertellen.

Over de dilemma's, over hun beeldvorming van de Duitsers, over de manier waarop dat ging in huis en al die soort interessante persoonlijke informatie. „Ik stuitte via een website op een interessante vrouw, namelijk mevrouw Meys uit Bergeijk (1927). Haar ouders hadden een hotel-restaurant in Bergeijk in het centrum. Daar werden ook toneeluitvoeringen vertoond en er waren dansavonden. Er waren Duitsers ingekwartierd, maar ze hadden ook een onderduiker. Ik vond dat een heel interessant verhaal. Ik zou u willen vragen of u weet wie deze mevrouw is en of zij nog leeft”, zegt Mirjam Gulmans.

Als onze lezers andere suggesties hebben van mensen die te maken hebben gehad met Duitse kwartiermakers, dan houdt zij zich ten zeerste aanbevolen. Misschien zijn er wel mensen die de rest van hun leven contact hebben gehouden met de Duitsers, of die daarna ook nog Geallieerden in huis kregen. Misschien zijn er ook wel dagboeken of filmpjes bewaard van particulieren. Wie Mirjam Gulmans van Andere Tijden (NTR-televisie) kan helpen, kan contact met haar opnemen via telefoon 06 3073 8067.

NIEUW GEVELBORD VOOR MONUMENTEN

LAGE ZWALUWE - Nederland is een prachtig land. We hebben natuur, cultuur, steden, historie. En allemaal op steenworp afstand van elkaar. Die veelzijdigheid vind je nergens anders en maakt ons land zo aantrekkelijk voor toeristen uit binnen- en buitenland. Een speciale rol is hierbij weggelegd voor onze monumenten. Zij vertellen allemaal hun eigen verhaal en geven heel veel sfeer. Mensen nemen er dan ook graag een kijkje.

We hebben op dit moment ongeveer 60.000 rijksmonumenten en 45.000 gemeentelijke monumenten. Die worden allemaal aangeduid met verschillende borden en logo's. Daardoor zijn ze niet altijd goed herkenbaar. Dat is jammer, want zo wordt de kans op een bijzondere kennismaking gemakke-

lijk gemist. Daarom is er nu een speciaal monumentenbord ontwikkeld. Een bord waaraan de Nederlandse rijksmonumenten en gemeentelijke monumenten door het hele land in één oogopslag te herkennen zijn.

Op 11 september 2014 heeft minister Jet Bussemaker het nieuwe monumentenbord onthuld bij de Ridderzaal in Den Haag, het eerste rijksmo-

De nieuwe ANWB-gevelborden

nument waar het nieuwe bord de gevel siert. De ANWB draagt, in opdracht van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, exclusief zorg voor productie, distributie en verkoop van de nieuwe monumentenborden. De nieuwe borden zijn geëmailleerd en in drie formaten verkrijgbaar: 5 bij 7 cm; 10 bij 15 cm of 14 bij 21 cm. Op de middelgrote en grote monumentenborden kan een tekst van maximaal 25 tekens geplaatst worden.

Meer informatie is te vinden op de site: www.anwb.nl/monumentenbord. Daar is een rubriek veelgestelde vragen, waarin antwoord wordt gegeven op problemen waarmee aanvragers kunnen worstelen.

LEZING OVER DE 'STEENSTRAAT' VAN DEN BOSCH NAAR BEST EN LUIK

BOXTEL – Ruud van Nooijen uit Boxtel is geen onbekende als het gaat om het verzorgen van lezingen. Zijn nieuwste lezing gaat over de 'Steenstraat, loopende van buyten de Vughter Poort der Stad 's Hertogenbosch tot Best'. Die weg liep later door tot Eindhoven en Luik. Ruud gaf de lezing als ondertitel meer: 'Van Kassei tot zoab'.

De lezing, die rijkelijk voorzien is van beeldmateriaal, begint met de wegen en de aanleg van wegen in Nederland en een schets van de zeventiende en achttiende eeuw. Daarna spitst de inleider zijn verhaal toe op de weg van 's-Hertogenbosch naar Luik en de vraag waarom die weg er moest komen en de voorbereidingen op de aanleg.

In de loop van de voordracht komen ook de problemen aan bod die de bouwers ondervonden en alle zaken die met aanleg en exploitatie te maken hadden. Dat gaat uiteraard gepaard met nostalgische plaatjes en prenten.

De weg was zo belangrijk, omdat Staats-Brabants in de zeventiende en achttiende eeuw fungeerde als doorvoergebied voor veel goederen. Er was een groeiend handelsverkeer naar en van het oosten en zuiden van het land en dat eist meer aandacht voor de kwaliteit van wegen. Toen er een handelsoorlog ontstond tussen het Prinsdom

Luik en de Oostenrijkse Nederlanden, was het gevolg dat handelsverkeer vanuit Luik de haven van Antwerpen niet meer kon bereiken. De alternatieve routes liepen via Breda en 's-Hertogenbosch.

De Vughterpoort in Den Bosch waar de weg onderdoor liep

Tolhuizen

Zo komen tal van andere interessante zaken aan de orde. Ook de financiering van de weg in een onderwerp. Die werd met particulier geld aangelegd en om de *'vier kwartier gaans'* kwam een tolhuis. Met de tolgelden konden rente en aflossing voldaan worden. In 1741 komt er toestemming om de weg aan te leggen.

Er lagen meteen andere gemeentes op de loer, want de weg was gepland via Boxtel, maar Oirschot deed pogingen om de weg die richting op te krijgen. Er werd snel 400.000 gulden bijeengebracht en in april 1742 werd aan het eerste deel van het traject tussen de Hintamerstraat en Vughterpoort in Den Bosch begonnen.

Toen Best werd bereikt, was het geld op en tussen Best en Eindhoven lag alleen maar het zandbed. Toen bleek ook dat de tolopbrengsten lager waren dan verwacht. Pas in 1818 was het laatste deel gereed. Op Nederlands grondgebied ligt de steenweg over een afstand van 52,6 kilometer. Na Eindhoven gaat de weg naar Valkenswaard en zo via het Belgische Hasselt en Tongeren naar Luik.

Kringen die gebruik willen maken van het aanbod van Ruud van Nooijen om een lezing te houden, kunnen contact met hem opnemen via e-mail: ruudvannooijen@ziggo.nl of telefonisch 06 2625 8929.

EEN VRIJ ONBEKEND ARCHIEFBESTAND UIT DE MEIERIJ

SCHIJNDEL - Aangezien binnen de 123 Brabantse heemkundekringen veel ijverige onderzoekers geboeid worden door het bestuderen van de lokale historie is het misschien de moeite waard eens kennis te nemen van een fascinerend archiefbestand, bekend onder de naam 'Kwartiersvergaderingen van Stad en Meierij'.

Het is vrij onbekend en wordt zelden geraadpleegd, te meer omdat er geen deugdelijk persoons-, plaatsnamen- en zakenregister op bestond. Dat is inmiddels dus wel het geval en het bestand is digitaal raadpleegbaar. Dit archief berust op het BHIC [toegang 10] en beslaat zestien delen, die in de afgelopen jaren door Henk Beijers zijn bestudeerd en geanalyseerd en in 'telegramstijl' opgenomen op zijn website www.henkbeijersarchiefcollectie.nl.

Meijerijse kwartieren

Het is bekend dat al in de zeventiende eeuw de afgevaardigden van de vier Meijerijse kwartieren gezamenlijk bijeenkwamen om algemene zaken te bespreken die de hele Meierij betroffen. Vergaderde men aanvankelijk in bepaalde herbergen, later werd de plaats van samenkomst de plattelands-

In het stadhuis van Den Bosch kwamen de Meijerijse kwartieren bijeen

rij zoal speelde. Het zijn meer de concrete belevenissen van de man en de vrouw in de straat om het wat populair uit te drukken.

Een ander thema had kunnen zijn criminele zaken, bestuursproblemen, een tuchthuis voor de Meierij, oorlogsprikelen, belastingen, plunderingen, brandschattingen, berovingen, resoluties van zowel de Staten Generaal als de Raad van State, rekestes vanuit de Meijerijse steden en dorpen over allerlei kwesties, geestelijke goederen van kapittels en kloosters en deze lijst is nog met tientallen rubrieken uit te breiden. Het feitenmateriaal is in drie grote gebieden verdeeld namelijk eerst de Meierij in het algemeen, vervolgens de stad 's-Hertogenbosch en dan volgen de steden en dorpen in de kwartieren Peelland, Kempenland, Oisterwijk en Maasland.

Eén thema nader uitgewerkt

In het bewuste tekstbestand getiteld 'Onthullingen vanuit de plattelandskamer' is een thematische verhalenbundel geschetst [127 pagina's groot] die een beeld geeft van de acties, bedreigingen, verstoringsen van predicaties en godsdienstige vieringen, vervallen en op te bouwen schuurkerken of kerkenhuizen c.q. kerkschuren, discussies en aantijgingen van de hervormden versus de roomsen, ontvoeringen met de intentie iemand te bekeren, arrestaties van priesters etc. Sinds de Vrede van Munster in 1648 is vanuit de Staten Generaal in generaliteitsland Staats-Brabant de politieke en godsdienstige reformatie voluit ingezet en kwamen steeds meer hervormden vanuit de noordelijke Nederlanden naar het zuiden afzakken en bezetten hier de meest belangrijke veelal leidinggevende posten in steden en dorpen zoals schout, stadhouder, drossaard, chirurgijn, secretaris, schepenen, schoolmeesters en meer van dergelijke belangrijke functies binnen de toenmalige samenleving. Tot aan de Napoleontische periode zouden ze, duidelijk in de minderheid

kamer in het stadhuis van 's-Hertogenbosch. Binnen de muren van die kamer is, onder voorzitterschap van de hoogschout van 's-Hertogenbosch of diens stadhouder, heel wat besproken dat men zou kunnen vangen in diverse thema's.

Ter illustratie heeft Henk Beijers destijds als afsluiting van de bewerking van die serie archiefdocumenten en de inmiddels opgetekende regesten of samenvattingen, één thema nader uitgewerkt namelijk de spectaculaire onthullingen die met de religie te maken hebben. Ze geven een goede indruk van wat er binnen de Meie-

zijnde, op gespannen voet leven met de ingezetenen in het uitgesproken katholieke zuiden. Om enig inzicht te krijgen in die gespannen situatie over en weer, zijn deze onthullingen bijzonder illustratief. Dat was ook de reden om deze kwartiersvergaderingen eens extra onder de loep te nemen en deze conflictueuze omstandigheden nader te analyseren. Nadeel is dat het slechts één archiefbron betreft, want er zijn natuurlijk ook andere archieven denkbaar, zoals de vele resoluties van de Staten Generaal en Raad van State [zie de website], archieven van de classis etc., waar dit soort informatie is terug te vinden, wat mogelijk nog interessante aanvullingen zou kunnen opleveren. Voor heemkundigen die geïnteresseerd zijn in de historie van hun eigen plaats is het vast en zeker een aanrader om dit archief eens te raadplegen hetzij via de digitale versie of naar 's-Hertogenbosch af te reizen om op het BHIC de originele documenten te bekijken. (auteur Henk Beijers - coördinator van de historische werkgroep van HKK Schijndel)

CURSUSSEN IN DE KOMENDE MAANDEN BIJ DE BRABANT ACADEMIE

's-HERTOGENBOSCH - Bij de Brabant Academie kunnen in de komende maanden nog enkele cursussen gevolgd worden. Op het programma staan nog vier activiteiten waarvoor heemkundigen mogelijk belangstelling hebben.

Op 20 april is er een studiemiddag *'Rondleiden'*. Rondleidingen zijn vaak de meest aansprekende vorm van kennisoverdracht in musea, in historische steden, bij opgravingen etc. Toch kan een rondleiding ook een uitputtingslag worden. In deze cursus gaan de deelnemers gezamenlijk aan de slag om aan de hand van een aantal eenvoudige uitgangspunten de kwaliteit van de rondleiding hoog te houden.

Docent is Annette Gaalman met een bijdrage van de Kring Vrienden van 's-Hertogenbosch en de doelgroep zijn rondleiders, gidsen van musea, heemkundekringen, VVV's, archeologische organisaties en monumentenorganisaties. De middag vindt plaats bij Erfgoed Brabant in 's-Hertogenbosch van 13.30 tot 17.00 uur. De kosten bedragen € 40 en **aanmelden** kan tot 13 april via info@erfgoedbrabant.nl o.v.v. studiemiddag rondleiden.

Tentoonstellingen samenstellen

Op 26 mei en 17 juni zijn belangstellenden te gast in een van de musea in Noord-Brabant, die (een stukje) van 'Het verhaal van Brabant' vertellen. Zij bezoeken de tentoonstelling en bespreken samen met het museum het geheel: de gekozen voorwerpen, de begeleidende teksten, de locatie etc. Ze brengen met elkaar in beeld welke keuzes gemaakt worden en hoe die uit-

werken. Het gaat om een tentoonstellingsanalyse en de vraag „Wat vertellen musea over de geschiedenis van Brabant en hoe doen ze dat?

Op 26 mei zijn deelnemers te gast bij het NoordBrabants Museum in 's-Hertogenbosch en op 17 juni bij de Meierijsche Museumboerderij in Heeswijk-Dinther. De bijeenkomsten zijn van 13.30 tot 16.30 uur, docent is Annette Gaalman en de kosten bedragen per bijeenkomst € 40,- en dat is inclusief de entree. Aanmelden kan tot 19 mei via: info@erfgoedbrabant o.v.v. tentoonstellingsanalyse en naam locatie.

Archeologie

De laatste activiteit vindt plaats op 28 mei en die ligt op het gebied van archeologie. Archis, de landelijke databank waarin gegevens over vondsten, vindplaatsen en onderzoeken worden verzameld, wordt op dit moment vernieuwd en beschikbaar gemaakt voor vrijwilligers en geïnteresseerde burgers. Deze openheid van archeologische informatie biedt kansen en uitdagingen voor het archeologische veld. Hoe creëren we met Archis 3.0 meerwaarde voor het Brabantse archeologische erfgoed? Dat is de vraag waar op 28 mei antwoord op wordt gegeven. De doelgroep op deze dag zijn vrijwilligers in de archeologie, amateurarcheologen, detectoramateurs en professionele archeologen

De bijeenkomst vindt plaats in Usine Eindhoven (www.usine.nl) van 17.30 tot 20.00 uur en de deelname kost € 12,50 per persoon. Aanmelden kan tot 14 mei via info@erfgoedbrabant.nl o.v.v. netwerkbijeenkomst Open Data.

SYMPOSIUM HERDENKEN BLIJFT EEN OPGAVE

TILBURG - Op 9 april 2015 vindt in Tilburg in de Kennismakerij in de Spoorzone het symposium 'Herdenken blijft een opgave' van de Erfgoed Academie Brabant plaats. De dag staat in het teken van de herinneringscultuur van de Tweede Wereldoorlog.

Hoe zorgen we ervoor dat nieuwe generaties betrokken worden bij het herdenken van de Tweede Wereldoorlog en tegelijkertijd de ruimte krijgen om hier hun eigen betekenis en invulling aan te geven?

Tijdens het symposium wordt een aanzet tot antwoord op deze vraag gedaan. De Erfgoed Academie Brabant wil de deelnemers inspireren en gaat met hen in gesprek aan de hand van de meest recente wetenschappelijke inzichten over herdenken en verbeelden van de Tweede Wereldoorlog en voorbeelden uit de soms weerbarstige praktijk.

Programma

Het programma begint om 9.30 uur met ontvangst met koffie en thee in de Kennismakerij. Om 10.00 uur verwelkomt dagvoorzitter Willem-Jan Joachems (journalist/historicus) in Club Smederij de deelnemers.

Het ochtendprogramma vermeldt verder een keynote door Dr. Esther Captain van het Nationaal Comité 4 & 5 mei. Dat Nationaal Comité doet elk jaar onderzoek naar herdenken en herinneren in Nederland. Welke tendensen zien zij in de afgelopen jaren? Hoeveel draagvlak is er, voor welke onderwerpen en hoe gaat het Comité daar op inspelen?

Later volgt een panelgesprek over de weerbarstige praktijk van het herdenken, met aansluitende een bezoek aan de tentoonstelling 'De verbeelding van herdenken en herinneren: dilemma's vanuit verschillend perspectief'.

Na de lunch volgt een lezing door Dr. Erik Somers van het NIOD. In zijn vorig jaar verschenen onderzoek 'De oorlog in het museum' neemt Erik Somers de Nederlandse oorlogsmusea onder de loep. Hij schetst welke veranderingen er zijn in de manier waarop de musea het verhaal over de Tweede Wereldoorlog vertellen, hoe die veranderingen zijn te verklaren en hoe die veranderingen zich verhouden tot discussies over de Tweede Wereldoorlog in de samenleving.

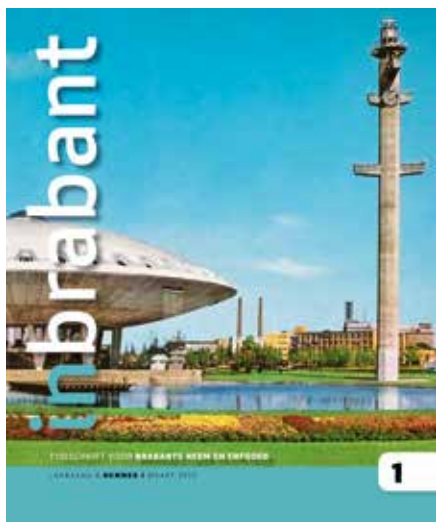
In de loop van de middag volgt nog een lezing door Erik van den Dungen van het Oorlogsmuseum Overloon en een keynote door Dr. Liesbeth Hoeven van de Tilburg University. Zij brengt de herinneringscultuur na Auschwitz in beeld als een dynamisch samenspel van *master narratives* (het grote verhaal) en *counterstories* (verhalen vanuit andere standpunten die niet in het grote verhaal lijken te passen). Naast een analyse van de huidige *master narrative* schetst zij de contouren van een verhaalcultuur die toekomst heeft.

De middag wordt om 15.45 uur afgesloten door Willem-Jan Joachems waarna de deelnemers onder het genot van een borrel gelegenheid hebben tot netwerken in de Kennismakerij.

De kosten om deel te nemen bedragen € 50,- inclusief koffie/thee, lunch en borrel. **Aanmelden kan tot 30 maart via info@erfgoedbrabant.nl o.v.v. Symposium Herdenken blijft een opgave.**

DE NIEUWE IN BRABANT IS UIT!

's-HERTOGENBOSCH - In 2015 is het 125 jaar geleden dat de bekendste Brabantse schilder stierf in een kleine slaapkamer in Auvers-sur-Oise. Vincent van Gogh leek bij leven een vergeten schilder te worden, maar na zijn dood groeit zijn bekendheid ieder jaar. Dat maakt de vraag die je kunt stellen bij de rubriek 'Uit het archief' van deze nieuwe *In Brabant* des te

interessanter: wat als Van Gogh de vrijheid had ontbeerd zijn kunstenaarschap te ontdekken en überhaupt niet was gaan schilderen?

De jonge Vincent werd in 1873 namelijk opgeroepen voor de militaire dienstplicht. Gelukkig voor hem had zijn vader een verzekering afgesloten waardoor Vincent was vrijgesteld en een plaatsvervanger, een zogenoemde 'remplaçant', voor hem werd geregeld. Aan de hand van een pagina uit het Helvoirtse register van de Nationale Militie beschrijft Piet de Kroon deze kleine geschiedenis van de grote schilder en zijn remplaçant: Antonie Blans, een (bijna) vergeten jongen uit Geertruidenberg.

Vergetelheid is ook een thema in het hoofdartikel van deze *In Brabant*. Michiel Verweij schrijft uitgebreid over de curie rondom de enige 'Nederlandse' paus die er ooit is geweest: Adrianus VI, in 1459 te Utrecht geboren als 'Adriaan Floriszoon'. Deze paus omringde zich met vertrouwelingen die vaak afkomstig waren uit de Nederlanden, en wel uit één gewest in het bijzonder: Brabant. De voornaamste onder hen was Willem van Enckenvoirt, in 1464 in Mierlo-Hout geboren, en uiteindelijk opgeklommen tot het binnenste van het Vaticaan. Het praalgraf van deze Brabantse kardinaal bevindt zich in de Santa Maria dell'Anima te Rome en getuigt in ieder geval van een man die niet snel vergeten wilde worden.

In Waalwijk, zo kunt u in de rubriek 'Erfgoed Academie Brabant' lezen, is een nieuwe woonwijk ingericht met straatnamen die verwijzen naar overleden dragers van de Brabantse cultuur, kunst en historie. Ook professoren in de Brabantse geschiedenis, zoals Harry van den Eerenbeemt, hebben daar een welverdiende plek gekregen, laat Arnoud-Jan Bijsterveld, de huidige hoogleraar Cultuur in Brabant, ons weten.

Verder presenteren we u opnieuw een prachtig beeldverhaal, dit maal vol unieke bouwwerken uit de Wederopbouwperiode (1940-1965). Misschien heeft deze architectuur geen hoge aaibaarheidsfactor, maar de ontwerpen uit deze periode leven wel degelijk onder de bevolking. Het dak van het Tilburgse station heeft de bijnaam 'kroepoekdak', in de volksmond wordt de kerk OLV van Altijddurende Bijstand in Breda 'het ledikant' genoemd en het Evoluon 'de vliegende schotel'. Toch moet wederopbouwarchitectuur nog steeds wel eens plaatsmaken voor de nieuwbouw van nu, zoals recentelijk het voormalige postkantoor aan het Stationsplein in Eindhoven. Met foto's

en herinneringen behoeden we deze panden, in ieder geval voorlopig, voor de vergetelheid.

Ten slotte bevat deze editie van *In Brabant* ook weer een zeer mooie invulling van de rubriek 'Hart van Brabant'. Hierin brengen we een bezoek aan de Historische Vereniging Nepomuk uit Boxmeer.

Iedere bij Brabants Heem aangesloten kring ontvangt een gratis exemplaar van *In Brabant*, het tijdschrift dat Erfgoed Brabant samen met Brabants Heem en de Historische Vereniging Brabant uitgeeft. We hopen dat ook afzonderlijke heemkundigen geïnteresseerd zijn in de Brabantse geschiedenis en willen u daarom graag attenderen op de € 2,50 korting die zij op een regulier abonnement krijgen. Leden van bij Brabants Heem aangesloten kringen betalen voor een hele jaargang *In Brabant*, 320 pagina's in full colour, dan slechts € 20,-. Dat is maar 6 cent per pagina!

Mocht u geïnteresseerd zijn, stuurt u dan een e-mail naar info@erfgoedbrabant.nl, inbrabant@erfgoedbrabant.nl of belt u tel. 073-6156262.

Mocht u nog enigszins twijfelen maar wel nieuwsgierig zijn, kijk dan gerust het gratis nummer van uw kring in of bezoek de website Thuis in Brabant, waar u in ieder geval het hoofdartikel van deze laatste In Brabant online kunt vinden. (www.thuisinbrabant.nl/collecties/in-brabant).

WIE HERKENT DEZE FOTO'S UIT DE BUURT VAN UDENHOUT?

Het Heemcentrum 't Schoor in Udenhout is in het bezit van een fotoreportage die gemaakt is bij gelegenheid van de Eerste Plechtige Heilige Mis van een neomist in de parochiekerk van zijn woonplaats.

Twee foto's uit de serie die mogelijk in de buurt van Udenhout werden gemaakt

Het gaat om een zeer uitgebreide en technisch professioneel uitgevoerde reportage die uit totaal ongeveer 50 foto's van het formaat 14 x 10 bestaat.

De reportage werd verzorgd door Foto Jos Smeets en Zn. Die gevestigd was aan de Klinkerstraat 4, Grave.

Kees Bersselaar, de collectiebeheerder van Heemcentrum 't Schoor in Udenhout vermoedt dat gedacht moet worden aan de richting van het dorp Escharen. De reportage is waarschijnlijk te plaatsen in de periode 1950-1960.

Met behulp van de fotoscans hoopt het Heemcentrum meer informatie binnen te krijgen en de reportage mogelijk over te dragen aan een kring uit de plaats waar deze gemaakt werd.

Wie meer informatie heeft, kan die doorsturen naar het emailadres: c.v.d. bersselaar@hetnet.nl.

HKK SON EN BREUGEL IN ÉÉN KLAP 20.000 FOTO'S RIJKER

SON EN BREUGEL - Heemkundekring Son en Breugel heeft een enorme collectie foto's en informatie over de plaats gekregen. Ben en Lenie van Oorschoot schonken hun verzameling en tijdens een officiële bijeenkomst werd alles overgedragen.

De collectie Van Oorschoot omvat meer dan 400 mappen en 20.000 foto's van Son en Breugel in het verleden. Veel foto's werden zelf gemaakt en het echtpaar zocht dan naar de juiste namen en locaties om die te beschrijven.

Voor dit enorme werk kreeg Ben van Oorschoot op 27 december 2011 de vrijwilligerspenning en burgemeester Gaillard roemde toen de amateurarchivaris die een belangrijke bijdrage

leverde om het historisch besef te bewaren. Van Oorschoot schreef destijds ook het boek 'Vergane Glorie'. Volgens de burgemeester is dat helemaal geen vergane glorie, maar geeft het een goed beeld hoe Son en Breugel en zijn inwoners er in het verleden uitgezien hebben.

Voorzitter Sjef den Uijl van de heemkundekring Son en Breugel dankte vooral Lenie van Oorschoot die altijd had aangegeven dat de collectie het best op zijn plaats zou zijn bij de heemkundekring. Om de collectie veilig op te kun-

Een deel van de omvangrijke collectie

nen slaan was er een ware verhuizing nodig. In de voormalige kluis werd plaats ingeruimd om de foto's op te slaan en een deel van de eigen collectie werd verplaatst naar de Breugelse Bauw. Leden van de vereniging gaan nu aan de slag om de collectie te digitaliseren. De bedoeling is dat uiteindelijk alles op internet komt.

Bron: Eindhovens Dagblad (Bernt van der Heijden)

HISGIS: DE NIEUWE STANDAARD?

TILBURG - Zo'n vijftienvintig jaar zijn heemkundekringen bezig met het invoeren van de oudste kadastergegevens uit 1832 in een programma genaamd HAZA. Een telling in 2003 wees uit dat toen al 44 kringen daarmee aan de slag waren.

Het initiatief ontstond vanuit de stichting De Kadastrale Atlas Noord-Brabant die in 1988 startte met bronnenpublicaties over het kadaster in Brabant. Geertruidenberg en Haaren waren pilot-gemeenten. De komst van de computer veranderde het speelveld en de stichting stierf een zachte dood. In 2000 verscheen de CD met stappenplan "Een kadastrale onderneming" die de toen nog samenwerkende partners Rijksarchief (nu BHIC), BRG en Brabants Heem uitgaven. Van die organisatie is alleen Brabant Heem altijd steun blijven bieden aan heemkundekringen die hun kadaster ook wilden invoeren. Wim de Bakker en Jan Franken namen die begeleiding op zich.

Het programma HAZA biedt de mogelijkheid om vele heemkundige aspecten in te voeren die bij het historisch-geografisch onderzoek van pas kunnen komen, zoals stamboomgegevens, transcripties van akten, afbeeldingen en een onbeperkt aantal foto's. Die variëteit aan mogelijkheden maakt wel dat het programma in gebruik soms weerbarstig is.

Nieuwe kansen

In Friesland is men met hulp van de Fryske Akademy gestart met HISGIS (www.hisgis.nl). Dat programma is met steun van de Koninklijke Academie van Wetenschappen ontwikkeld en het is gratis online te bezoeken en bevroegen. De Fryske Akademy, in de persoon van professor Hans Mol, timmert hard aan de weg om van HISGIS een landelijke standaard te maken. Een toenemend aantal provincies is op dit systeem aangesloten en enkele grote steden zoals Amsterdam, Rotterdam en Nijmegen.

Noord-Brabant is nog een blinde vlek op die website met uitzondering van Loon op Zand. De invoering van het gebied rondom 's-Hertogenbosch staat in de startblokken. Verder zijn rondom Tilburg van tien gemeenten de kadastrale gegevens al in HAZA beschikbaar en momenteel wordt daar serieus gekeken hoe dat een plaats kan krijgen binnen www.hisgis.nl.

Al dat vrijwilligerswerk ligt nu min of meer te verstoffen en kan niet optimaal gebruikt worden voor onderzoek. Plaatsing op www.hisgis.nl heeft als grootste voordeel dat de gegevens onmiddellijk beschikbaar zijn voor allerlei onderzoek. Door de gemeenten digitaal aan elkaar te koppelen kun je als onderzoeker ook eenvoudiger je onderzoek uitbreiden naar andere gemeenten. Zo ontstaat een completer beeld dan per geïsoleerde gemeente en kan bv op archeologisch gebied naar regionale verbanden gezocht worden. Bovendien is het handig om de historische gegevens te kunnen koppelen aan de situatie van nu met het Geografisch Informatie Systeem (GIS) dat in steeds meer gemeentes gebruikt wordt.

Het zou daarom goed zijn als de inspanningen van de afgelopen 25 jaar een online digitaal vervolg krijgen waar iedereen gratis gebruik van kan maken. Inmiddels wordt nog gediscussieerd over de Limburgse variant Aezel ook bruikbaar en misschien goedkoper zou zijn.

WIE WAS ACTIEF BIJ DE WERKVERSCHAFFING IN DE CRISISJAREN?

Voor een boek dat Thialda Hoogeveen schrijft in opdracht van uitgeverij Thomas Rap, is zij op zoek naar mensen die in de crisisjaren in de werkverschaffing hebben gewerkt.

Denk aan het graven van kanalen en de aanleg van de Noordoostpolder. Zijn er bij uw weten nog mensen in leven die hebben mee gewerkt aan de realisatie van een van de werkverschaffingsprojecten in Brabant? Voorbeelden daarvan zijn het afwateringskanaal in Boxtel, de verkeersweg tussen Nijmegen en Den Bosch en de verbeteringen aan de Beersche Maas in Boxel. Maar ook het Wandelbos in Tilburg, het Burgemeester Coenenpark en de Parklaan in Roosendaal, het opgraven van het kasteel van Wouw en wellicht nog andere projecten. Noord-Brabant was net als Friesland en Groningen erg arm in de tijd van de crisisjaren en vlak daarvoor.

Als de mannen op twaalfjarige leeftijd zijn gaan werken, moet het mogelijk zijn dat ze nu nog leven. Zo interviewde Thialda onlangs een heer die nu 95 is en als tiener heeft meegewerkt aan het graven van het Hilversums Kanaal. „Wat dat betreft is dit een nu of nooit boek, nu kunnen we de verhalen nog uit eerste hand optekenen. Ook zoek ik mensen die bij Heidemij of Grontmij hebben gewerkt en als opzichter werkten aan de werkverschaffing”, zegt de schrijfster. Tot slot is ze op zoek naar mensen die bij de Rijksdienst voor de Werkverruiming hebben gewerkt. Het is allemaal lang geleden, de betrokkenen zullen allemaal erg oud zijn, negentigers veelal.

Mocht u zelf zo iemand zijn, of iemand kennen, dan kunt u via de website www.tialdahoogeveen.nl contact met haar opnemen.

INLEVEREN KOPIJ 'DE KOERIER' IN 2015

In 2015 verschijnt de Koerier weer vier maal. Als u iets in één van deze tijdschriften wilt hebben, kunt u de kopij opsturen of mailen. Houd u zich wel aan de inleverdata, want anders heb u kans dat de tekst reeds naar de drukker is.

Ongeveer drie weken na de inleverdata ligt het tijdschrift bij de kringen op de deurmat en wordt de digitale versie verzonden naar de secretariaten en op de website geplaatst.

De inleverdata in 2015 zijn: 1 juni, 24 augustus en 9 november.

BOEKENNIEUWS

BOEK OVER VLUCHTOORD UDEN

UDEN - Begin 2000 ontstond er opschudding toen B & W van Uden bekend maakten dat ze van plan waren in 2002 een asielzoekerscentrum te openen voor 400 asielzoekers. De buurt stond op de achterste benen en de angst voor criminaliteit was de belangrijkste drijfveer.

In 1913-1914 ging het eigenlijk precies zo, maar toen werkte de besluitvorming in het land nog een stuk sneller. Op 12 december 1914 nam de gemeenteraad van Uden het besluit om een Belgendorp te bouwen en al in februari 1915 arriveerden de eerste vluchtelingen uit België in Uden. Henk Hellegers schreef over het Vluchtoord in Uden een boek waarin hij deze roerige periode vastlegt. De boek kreeg als titel *'Van Heidegrond tot Vluchtoord'* en het verscheen bij gelegenheid van de herdenking van 100 jaar Vluchtoord. Henk schreef het boek samen met een groep mensen van de heemkundekring en de Stichting Uden in Geschriften gaf het boekwerk uit.

Honderd jaar geleden wist de gemiddelde Udenaar weinig van wat

zich in België afspeelde. Volgens Henk Hellegers wilde burgemeester Thijsen destijds Uden opstuwen in de vaart der volkeren. „Hij zag vooral economische voordelen voor zijn bewoners. De gemeenteraad zag er minder heil in, want bij de stemming staakten de stemmen. Vijf voor en vijf tegen. Vervolgens zetten 69 Udense middenstanders de gemeenteraad onder druk en toen was het snel beslist en werd het een hamerstuk. De plaatselijke economie voer er inderdaad wel bij. Ondernemers bouwden het kamp en de middenstanders en boeren deden goede zaken.”

Baantjes afpakken

Adriaan Sanders, voorzitter van de heemkundekring Uden, vertelt dat in onze tijd met argusogen wordt gekeken naar arbeidskrachten uit de voormalige Oostbloklanden die baantjes voor de neus van de Nederlanders wegkappen. „Honderd jaar geleden was dat niet anders. De sociaal zwakkeren die probeerden om een centje bij te verdienen met de kersenpluk, voelden zich bedreigd door de Belgen, want die waren iets goedkoper.”

Henk Hellegers ging in zijn boek uit van citaten die hij vervolgens uitwerkte. „In het eerste hoofdstuk is een chronologische opbouw gehanteerd. In de rest van het boek is het verhaal vooral opgehangen aan bepaalde onderwerpen. Zo is in het hoofdstuk ‘Het brood’ het verhaal opgehangen aan de relatie met de Udense bakker. Een ander hoofdstuk gaat over de ‘rijtuigmannen’.

In historische kaders wordt ingegaan op bijzondere zaken. Zo liet de burgemeester van de buurgemeente Zeeland weten, dat hij last had van de vele Belgen aan de rand van zijn gemeente. Hij vreesde dat Belgen met te veel drank op de bedevaart van ‘Sunter Knillis’ zouden verstoren. Met dit soort kader verhalen wilde de werkgroep die bezig was met het boek vooral het menselijke aspect in beeld brengen.

Van de interactie met de Udenaren viel met stukken uit de archieven geen volledig beeld te maken. Vandaar dat werd teruggegrepen op krantenartikelen. Vooral de Udensche Courant deed regelmatig verslag en dat bewijst dat het vastleggen van plaatselijk nieuws door journalisten belangrijk is.

Op het boek prijkt de naam van Henk Hellegers als auteur, maar het is eigenlijk het werk van een aantal mensen van de heemkundekring. Henk Hellegers is burgemeester van Uden en voorzitter van Brabants Heem. „Heemkunde is mijn hobby. Ik ben al jarenlang voorzitter van Brabants Heem en heb in de loop van de tijd heel wat heemkundige boeken en artikelen geschreven. Over mijn geboorteplaats Wouw, mijn vorige gemeente Dussen en later Werkendam en nu over Uden. Het was dus niet zo vreemd dat de heemkundekring Uden me vroeg om dit te doen.”

In het boek heeft hij zich beperkt tot de periode 1914-1915 en vooral geprobeerd antwoord te geven op de vraag wat de impact was van de komst van zoveel vluchtelingen. Uden had per slot van rekening minder inwoners dan het Vluchtoord zou krijgen.

Henk Hellegers geeft aan dat er geen tienduizend Belgen hebben gewoond. Het werden er nooit meer dan 7.000. De meeste kwamen uit de omgeving van Antwerpen en Turnhout. In het 'kamp' werd geprobeerd om zoveel mogelijk normaal te leven. Er was een school, een vakschool, een sportvereniging en zelfs een wielervedbaantje. De bewoners hadden zelfs een eigen munteenheid in de vorm van kartonnen 'punten'. Die konden de Belgen verdienen bij werkzaamheden in het Vluchtoord en later in de kampwinkel besteden.

- Bron: *Brabants Dagblad* (Kees Backx)

BOEK EN EXPO OVER NEGENTIGPLUSSERS IN LAND VAN CUIJK

OVERLOON - In het Oorlogsmuseum Overloon is een bijzonder boek gepresenteerd: 'Negentig+. Het verhaal en gezicht van een regio'. Schrijver en regioidichter Marco van de Plasse heeft meer dan veertig negentigplussers uit vrijwel het hele Land van Cuijk geïnterviewd over de eerste veertig jaar van hun leven, met het accent op de wederopbouw, vlak na WOII.

Alle hoogbejaarden werden geboren in de jaren tussen 1910 en 1920 en wonen verspreid over twintig kerkdorpen, evenredig verdeeld over de gemeenten Cuijk, Boxmeer, Sint Anthonis en Mill & Sint Hubert. De oudste is 105 jaar! Iedereen is bovendien krachtig geportretteerd door Else van der Sloot.

In het boek 'Negentig+' vertelt een ieder zijn of haar verhaal vanuit een persoonlijke beleving en herinnering en vanuit de eigen gezins- of werksituatie. Het gaat om ongeveer evenveel mannen als vrouwen, veel 'gewone' mensen en ook enkele meer bekende Land van Cuijkenaren.

Er komt een breed scala aan onderwerpen en beroepen aan bod. Van keuterboer tot kistenfabrikant en van snoepjesverkoopster tot politica; van palingvisser tot kastelein en van naaister tot non. Elk verhaal bevat gemiddeld vijf pagina's, inclusief het portret. Het boek is niet alleen cultuurhistorisch interessant, maar zal ook regelmatig een glimlach om de mondhoek toveren:

"... Er waren geen taal- of rekenboeken. Ik zette de sommetjes gewoon op het bord. De leerlingen moesten ze dan overschrijven. Eerst in het klad met potlood, daarna in het net, met een kroontjespen...". (Sjaan Verschuren).

“... Ik belde toen naar de Lacto (Nutricia) of ze gauw een melkwagen wilden leegmaken en deze te vullen met water, zodat ik met m'n mannen de brand kon gaan blussen ...” (Geer Hendriks)

“... Koos was toen voorzitter van JVC, maar hij had ook een stuk of tien schapen. Die liet ie vaak op het veld grazen om het gras kort te houden. Maar schapen poepen ook, en daarom ging Koos op de ochtend dat de voetballers moesten spelen altijd al vroeg het veld op om de keutels eraf te scheppen ...” (Dina Weijers)

In de inleiding van het boek geven een aantal Negentigplussers een bijzondere gedachte over ‘De kunst van het (heel) oud worden’.

De expositie ‘Negentig+’ is te zien in het Oorlogsmuseum Overloon. Zij toont meer dan veertig levensgrote en zeer gedetailleerde portretten van de Negentigplussers uit het boek. Deze staan geplaatst rond een ‘design’ huiskamer uit de jaren vijftig. Daarnaast worden er enkele korte, zwartwit film-documentaires getoond van twee jonge cineasten, samengesteld uit historisch beeldmateriaal en persoonlijke teksten van de Negentigplussers. Ook wordt er een verstilld filmpje getoond over één van de geportretteerde bejaarden. (Prijswinnend op het IDFA). De expositie is te zien tot 20 april 2015. Vervolgens ‘reist’ deze door de regio, via historische (90+) locaties, zoals De Weijer (Boxmeer), de Regouin leerlooierijen (Cuijk) en de Van Houtfabrieken (in Mill). Ook in enkele woonzorgcentra in de regio zal de expositie (gedeeltelijk) worden getoond.

Marco van de Plasse is ook bereid ‘lezingen’ te geven over de verhalen en het ontstaan van het boek. Hij is te bereiken op telefoonnummer 0485 57 41 29 of per e-mail: marco@trendletter.nl.

Het boek is hardcover, telt 232 pagina’s en kost € 29,95. Uitgever is Trendletter. ISBN- 978-90-822891-0-7. ‘Negentig+. Het verhaal en gezicht van een regio’. Te bestellen bij elke boekhandel of rechtstreeks via www.dinternet.nl.

HET KWAM ZOMAAR UIT DE LUCHT VALLEN.....

FIJNAART – Dat kreeg de schrijver van dit boek te hoorde toen getuigen hem vertelden over de vliegtuigen, die in westelijk Noord Brabant tijdens de Tweede Wereldoorlog zijn neergekomen. Dat waren er veel, want West Brabant lag op de aanvliegeroute naar Duitsland.

De Duitse jagers probeerden de geallieerde vliegtuigen bij het binnenkomen van Nederland al te onderscheppen en te vernietigen. Sjaan Kannekens van de Heemkundige Kring Fijnaart en Heijningen besteedde meer dan 800 uur aan het samenstellen van het boek over de neergehaalde vliegtuigen. Hij kreeg veel informatie via de heemkundekringen en historische verenigingen

uit de gemeenten Moerdijk en Halderberge, maar ook van een groot aantal particulieren. Die vertelden hun verhalen en stelden vaak ook foto's aan de schrijver ter beschikking. Sjaan Kannekens werd bij zijn speurtocht geassisteerd door vrijwilligers van de kring uit Fijnaart en Heijningen.

Het boek beschrijft meer dan 55 neergestorte vliegtuigen in de huidige gemeente Moerdijk en omliggende gemeenten. Het is een belangrijk document voor de toekomst en een naslagwerk voor hen, die geïnteresseerd zijn in gecrashte vliegtuigen boven Nederland. Immers, ieder vliegtuig is uitvoerig beschreven met bemanning, type vliegtuig, bestemming enz. Nu nog zijn er oudere mensen, die zich nog de juiste plaats van een neergestort vliegtuig weten te herinneren en wat er met de bemanning en het vliegtuig is gebeurd. Over tien of vijftien jaar kunnen we alleen maar gissen hoe en wat er precies gebeurd is.

De schrijver ontvangt haast nog dagelijks informatie over vliegtuigen, waarover momenteel nog te weinig bekend is om hierover uitvoerig te berichten in dit boek. Het is de bedoeling dat het boek op 5 mei van dit jaar officieel gepresenteerd wordt. Op dit moment is de verkoopprijs nog niet bekend, omdat er nog steeds complete verhalen en foto's aan het boek toegevoegd worden. Zodra de inhoud van het boek bij drukker is, kan de verkoopprijs vastgesteld worden en die wordt vermeld op de website van de Heemkundige Kring Fijnaart en Heijningen (www.heemkundigekringfijnaartenheijningen.nl). U mag voor meer informatie ook een e-mail sturen naar heemkring-fh@kpnmail.nl.

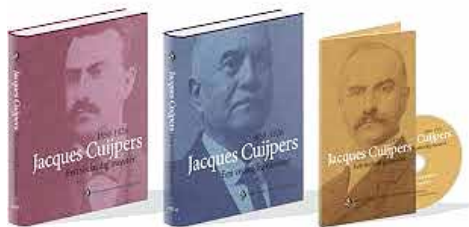

Een afbeelding uit het Fijnaartse boek

JACQUES CUIJPERS, EEN ONBEKENDE 'MEESTER' UIT NEERITTER

NEERITTER – De naam Jacques Cuijpers (1850-1926) zegt de meeste heemkundigen en taalliefhebbers niets of veel meer. Toch heeft de uit Neeritter afkomstige onderwijzer juist op deze terreinen in Brabant en Limburg zijn sporen verdiend. Over hem zijn twee boeken verschenen met de titel 'Jacques Cuijpers, een vergeten meester' die zijn uitgegeven door Heemkundekring Zeelst Schrijft Geschiedenis.

De boeken zijn een eerbetoon aan de vergeten Jacques Cuijpers. Het gaat om twee imposante boeken in een cassette, hoogglanzend papier, 630 pagina's en een dvd. De vraag voor veel mensen is nu natuurlijk: „Wie was Jacques Cuijpers en waarom belandde zijn naam in het vergeetboek?”

Hij werd op 16 november 1850 in Neeritter geboren en daar begon in 1869 zijn onderwijscarrière op de dorpschool. Via betrekkingen in diverse andere plaatsen, streek hij uiteindelijk in Zeelst neer waar hij in 1883 benoemd werd tot 'hoofd der school'. Op dat moment was hij als heemkundige al

bezig met de plaatselijke historie en de streektaal.

Zijn eerste publicaties verschenen in de periode 1875-1882, zijn Helmondse jaren. Hij had toen nauw contact met Brabantse heemkundigen en publiceerde onder meer in 'De Maasgouw'. Hij schreef een aantal verhalen in het dialect van Itter – zo wordt Neeritter door de eigen inwoners genoemd – en die verschenen in de serie 'Van de Schelde tot de Weichsel'. In die bundel staat zijn naam tussen mensen als Theodoor Weustenraad, Guillaume Franquinet en Emile Seipgens.

Gedurende zijn hele onderwijsloopbaan bleef Cuijpers publiceren over heemkundige en streektaalkundige onderwerpen. Hij verzamelde Brabantse en Limburgse baker- en kinderrijmen, oude volksverhalen en volkssprookjes. Een andere hobby van hem was kalligrafie, de kunst van het schoon-schrijven. Hij ontwikkelde zich tot een ware meester en het tweede deel van de nu uitgegeven biografie is bijna volledig gewijd aan zijn kalligrafisch werk.

Ondertussen bleef hij zich ook bezig houden met dialect en streektaal. Hij verdeelde zijn aandacht tussen het dialect van zijn geboortedorp Neeritter en zijn nieuwe woonplaats Zeelst. Hij legde woordenlijsten aan, verzamelde spreekwoorden en uitdrukkingen en hij beschreef karakteristieke klankkenmerken, vervoeging van werkwoorden en meervoudsvormen. Veel van wat hij verzamelden kwam uiteindelijk terecht in het Woordenboek van de Limburgse Dialecten.

In 1913 vroeg Jacques Cuijpers zijn ontslag aan als schoolhoofd en op 16 februari 1926 overleed hij. Zijn teksten bleven bestaan, maar zijn boeken zijn nauwelijks nog voorhanden, Zijn handschriften zijn bij de familie, maar zijn kalligrafisch werk raakte verspreid onder particulieren en instellingen. Maar Heemkundekring Zeelst Schrijft Geschiedenis heeft nu de veelzijdige onderwijzer aan de vergetelheid ontrukkt.

Bestellen van de cassette met twee boeken kan via www.zeelstschrijftgeschiedenis.nl en daar is ook alle informatie te vinden.

(• Bron: *Limburgs Dagblad* 3 januari 2015 – Guus Urlings)

DE RAMP VAN NIEUWKUIJK IN 1880

In december 1880 ontstond er een grote ramp toen de Vlijmensche Dijk bij Nieuwkuijk doorbrak. Hierbij was de hele streek vanaf Den Bosch tot voorbij Waalwijk betrokken en ook stond het Land van Heusden en Altena tot Woudrichem en Werkendam onder water.

In de nacht van 28 op 29 december 1880 spoelde het water bijna geheel Nieuwkuijk weg. Van de 200 Nieuwkuijkse woningen werden er 109 woningen geheel of gedeeltelijk verwoest. Ondanks dat heel veel mensen konden worden gered, zijn er ook enkelen verdronken. Veel mensen werden ondergebracht op adressen in Nieuwkuijk, Vlijmen, Waalwijk, Den Bosch en zelfs in een militaire kazerne in Utrecht. Nu rest van die dijkdoorbraak alleen nog het Nieuwkuijkse wiel. Over de dijk-

doorbraak is onlangs door de Heemkundekring Onsenoort het boek 'De ramp van Nieuwkuijk 1880' uitgegeven, samengesteld door Bert Meijs. Het boek, met een kleurenomslag, telt 162 pagina's.

Het boek kost €15,-, ligt te koop bij boekwinkel 't Schrijvertje te Veen, maar is ook te bestellen bij het secretariaat van de heemkundekring (Grotestraat 103 in Drunen, tel. 0416 320 995) of via de webwinkel www.hkkonsenoort.nl

TWEEHONDERD VELLEN VOL POEP EN PIES

TILBURG – Het boek dat Ed Schilders uit Tilburg schreef is wel heel speciaal. Het gaat over poep, pies en winderigheid in Tilburg en 'aangrenzende hogedrukgebieden'. Liefst 204 bladzijden schreef de Tilburger vol over dit onderwerp.

Het boek kreeg de titel 'Ik kan het niet langer houden' en natuurlijk gaat een groot deel over de Tilburgse kruikenzeikers. Maar de schrijver etaleert een bonte verzameling anekdotes, wetenswaardigheden, liedjes en rijmpjes. De afgelopen decennia verzamelde Schilders alles wat hij kon vinden uit soms 'luimige doch smaakvolle bronnen'.

Een voorbeeld is 'mensenwater', zoals vroeger urine werd aangeduid, maar ook 'privaatstoffen' waar poep en pies mee werden aangeduid. De auteur weet ook te vertellen dat Tilburg een speciale toiletpot had voor het geval koningin Wilhelmina in Tilburg op bezoek zou komen en dat in de Til-

burgse textielfabrieken speciale ongemakkelijke schuine toiletputten waren geplaatst om er voor te zorgen dat de arbeiders niet te lang op het toilet verbleven.

Ook de historie van het 'höske' of het sekreet achter in de tuin of langs de straatkant komt aan bod en de poepvaan aan de Generaal Kromhoutkazerne. Het boek geeft een goed beeld van Tilburg voor de aanleg van de riolering en voordat elk huis van stromend water werd voorzien. Het boek is uitgegeven bij Gianotten Printed Media als deel 9 van de reeks 'In Tilburg'.

- Bron: *Brabants Dagblad* 22 november 2014 (Johan van Grinsven)

440 JAAR VAN DER HORST GEBUNDELD IN EEN BOEK

Cornelis van den Horst werd geboren circa 1580 in Wageningen. Hij (en zijn voorouders) werden zo genoemd, omdat zij afkomstig waren van 'Den Horst', een buurtschap in de Emiliapolder tussen Wageningen en Made.

Hij is de stamvader die 435 jaar geleden geboren werd. Dertien generaties later staan in het boek dat over de familie Van der Horst geschreven is meer dan 650 rechtstreekse afstammelingen. Daarnaast werden ook meer dan 1600 aangetrouwde personen toegevoegd.

Die 2250 van der Horst'en en aanverwanten bleven veelal in de regio Made-Moerdijk wonen. Verschillende naamgenoten verhuisden naar andere Nederlandse provincies.

Sommigen emigreerden naar België, Duitsland, Frankrijk of andere Europese landen. Enkelenvindt men echter wereldwijd terug, van Canada tot Australië, van de Verenigde Staten tot Indonesië.

Ze zijn te vinden in alle lagen van de bevolking: sommigen genoten van veel aanzien, enkelenvindt men echter gekend voor minder fraaie zaken. Welvaart en armoede lagen soms niet ver van elkaar of volgden elkaar snel op. Ook geluk of ongeluk kon ieders deel zijn.

Michel van der Horst uit Hoeilaart in België hield zich de afgelopen jaren intensief beziggehouden met het onderzoek naar zijn voorouders. Michel is een zoon van Stephanus van der Horst die in 1914 in Fijnaart werd gebo-

ren. Nog voor zijn zestiende verjaardag vertrok Stephanus naar Werchter in Vlaams-Brabant. Daar werd Michel geboren en die ging op zoek naar zijn Nederlandse familie en voorouders. Twaalf jaar geleden begon hij aan zijn intensieve zoektocht. Eerst in rechte lijn naar zijn voorvaderen en daarna de vele takken en zijtakken.

Dat alles is vastgelegd in het boek '440 jaar van der Horst van Wagenberg tot Moerdijk'. Naast de vele afstammelingen staat er een schat aan aanvullende informatie in, met fragmenten uit notariële aktes, vermelding van beroepen en foto's. Het formaat van het boek heeft een A4-formaat en het telt 237 pagina's. Informatie bij de auteur via michel.van_der_horst@hotmail.com.

COMPUTER SPEELDE ROL BIJ BOEK OVER GORP EN ROVERT

GOIRLE – Jef en Frank van Gils leggen de laatste hand aan hun boek 'Gorp en Rovers, van leengoed tot landgoed'. Het gaat daarbij om de ontwikkeling van een woest heidegebied tot een bloeiende modelboerderij en bosexploitatiemaatschappij. Bijzonder is dat de historici werden geholpen door een jongeman met een computer: Geurt van Gils (28).

Vaak ontstaat het beeld ontstaat dat het gaat om oudere heren die zich opsluiten in kamertjes waar de lucht hangt van stof en oud papier. Dat is nu dus gelogenstraft. De computernerd combineerde afbeeldingen van kadasterkaarten uit 1832 in de computer met de kadastrale gps-vectortekeningen van 2013. Het gebruik van die satellietgegevens zorgt voor een uiterst precieze plaatsbepaling.

In de computer werden met het informatiesysteem HAZA-21 de historische informatie over percelen en gebouwen vastgelegd. De informatie werd gedefinieerd als punten in een plat vlak met een x- en een y-coördinaat; het Geografisch InformatieSysteem (GIS). Op deze kaart kan alles worden weergegeven, bijvoorbeeld in kleur op eigenaar of grondgebruik.

De kaart kan niet alleen als platte kadasterkaart worden gebruikt, maar ook in een driedimensionale vogelvlucht. Het was een monnikenwerk om alle gegevens over eigenaren, vruchtgebruikers, kwaliteit van de grond en gegevens over het gebruik vast te leggen, Geurt van Gils werkte gedurende anderhalf jaar honderden uren aan deze registratie. Eigenlijk is hij cameraman/editor, maar omdat er weinig werk is in deze sector haalde zijn vader Frank van Gils hem over om het HAZA-21 aan de slag te gaan. Veel moest hij zelf uitvogelen en inmiddels heeft hij het werk voor Gorp en Rovers afgerond. Vooral dankzij dit werk zal het boek op korte termijn afgerond kunnen worden.

• *Bron: Goirles Belang, 18 februari 2015*

BORKEL EN SCHAF EN ZIJN TEUTEN

VALKENSWAARD - Iedereen heeft er wel eens van teuten gehoord, maar wie en wat zijn deze lieden nou eigenlijk? Het was een bonte verzameling van handelslieden en ambachtslui die, over het algemeen, in de achttiende en negentiende eeuw rondtrokken om hun waar te slijten. Opvallende bijzonderheid was hun organisatievorm, het waren zeer strikt georganiseerde groepen die in 'compagnievorm' samenwerkten.

Ze trokken door een groot deel van Europa met hun koopwaar (op de rug) in Nederland, Duitsland, Frankrijk, Luxemburg en sommigen trokken zelfs naar Denemarken. Het waren op de eerste plaats 'ondernemers' en zij onderscheidden zich van rondtrekkende leurders en marskramers door hun organisatievorm. Je zou ze, los van hun typische organisatievorm en rondtrekkende bewegingen, kunnen typeren als de voorlopers van de latere middenstand.

Deel 9 van de serie 'Het leven in Valkenswaard' is helemaal gewijd aan deze teuten. Na een beschrijving van Borkel en Schaft komen de teuten zelf aan bod. Er bestonden in de beide dorpen niet alleen rondtrekkende teuten. Er was nog een andere soort, de zogenaamde 'sedentaire' teuten oftewel 'zittende' teuten. Zij dreven hun handel ook ver van huis en haard, maar deze teuten hadden in de regio waar ze handel dreven een, tweede vaste verblijfplaats. Ze hadden daar een soort winkel waar klanten hun waar konden kopen, maar van waaruit de teuten ook weer klanten in de directe omgeving bezochten. Tot deze groep behoorden de teuten uit Borkel en Schaft.

Dan was er nog een derde groep, dat waren de lubberaars of snijders. Liederen die zich bezig hielden met castreren. Ook zij trokken rond en combineerden hun werk vaak met de handel in vee.

In het tijdschrift wordt uitgebreid aandacht besteed aan de teutenfamilies, hun manier van werken en hun leefomstandigheden. Via een toevallig contact met Albert Baken, een van de zonen van voormalige burgemeester Johan Baken van Borkel en Schaft, ging voor Heemkundekring Weerderheem een wereld open. Op dat moment bleek dat Albert over een onvoorstelbare schat aan oude documenten beschikte over die teuten en hij bood de heemkundekring de gelegenheid daar kennis van te nemen. Albert Baken is een verre nazaat van die teuten. Het heeft hem altijd geboeid waar zijn voorvaderen mee bezig zijn geweest en dat is dan ook de belangrijkste reden waarom hij al die mooie oude stukken zorgvuldig heeft bewaard.

Inmiddels is ook deel 10 'Geloof en kerk in Valkenswaard' verschenen. Wie meer wil lezen doet er goed aan het tijdschrift aan te schaffen. Het blad is een uitgave van Uitgeverij Optima en Heemkundekring Weerderheem.

UIT DE MEDIA

ER IS TOCH EEN TOEKOMST VOOR HET VERLEDEN

UDEN – Dat was de krantenkop die Tom Vos gebruikte voor zijn artikel over heemkunde in Uden. Een kop die eigenlijk voor heel Noord-Brabant geldt. Een dat is ook van toepassing op de ondertitel: „De leden zijn grijs, maar heemkundekringen zijn springlevend en worden steeds moderner. Hoe zit dat?“

De journalist begint zijn artikel met de zin: „Nu vind je ze overal, maar honderd jaar geleden waren ze nergens te bekennen. De eerste tandartsen kwamen pas rond 1920 naar Uden. Ze hielden spreekuur in het Sint-Jansgasthuis. Wie weet dat nog? Vrijwel niemand. Maar er zijn mensen die zich met zulke wetenswaardigheden bezighouden. Leden van heemkundekringen. Zeg je heemkundekring, dan denk je in eerste instantie aan een groep grijze, goedwillende vrijwilligers die in oude dozen neust, oude plaatjes verzamelt en mijmert over het verleden. Klopt dat beeld anno 2015 nog? Waar zijn die heemkundekringen nou eigenlijk echt mee bezig, wie zitten erin en heeft het allemaal wel nut wat ze doen?“

Brabant breed

Opvallend is dat er in Noord-Brabant 123 heemkundekringen werkzaam zijn. Heel veel plaatsen hebben wel zo'n kring. Als voorbeeld neemt de schrijver Uden. En die kring doet in zijn ogen veel, heel veel. Hij stelt voor-

Voorzitter Adriaan Sanders van de kring uit Uden spreekt de aanwezigen toe (Brabants Dagblad)

zitter Adriaan Sanders de vraag of ze alles doen. „Alles kan niet. Weet je wat interessant is? De vroegere tradities van de slacht en van het begraven in Uden. Maar daar moet zich net iemand op willen storten. En die heb je niet altijd.”

Net als op veel andere plaatsen komen heemkundigen op een bepaalde dag in de week samen in het heemhuis. De een gaat aan de slag met bidprentjes, een ander met oude foto's en een derde inventariseert opgegraven scherven. In Uden hebben vooral genealogie en archeologie de belangstelling geeft Sanders aan. Hij doet een uitspraak die op heel veel kringen van toepassing is: „Onze kracht schuilt in het lokale. We willen de kennis van het eigen dorp vergroten. Het gaat om micro-geschiedenis die in het grote geheel wegvalt. Het is het uitwerken van de voetnoten van de geschiedenis!”

Net als elders in de provincie krijgt de kring veel materiaal aangeboden. Moet je dat allemaal aannemen en bewaren? „Wij verzamelen Uden, Uden, Uden. Maar niet dat we alles maar binnenhalen”, zegt Sanders. „Materiaal moet wat toevoegen aan de collectie.”

Als iets niets toevoegt aan de collectie, wordt netjes uitgelegd waarom iets niet aangenomen wordt. Een goede communicatie is belangrijk en mensen hebben daar meestal begrip voor.

Vinger in de pap

44

Heemkundekringen zijn de afgelopen tien jaar steeds meer gaan ondernemen. Ze geven tegenwoordig advies over monumenten en straatnamen, denken mee over bestemmingsplannen, doen opgravingen, spitten stambomen uit. Wat in het oog springt is dat ze werk maken van digitalisering, waardoor ze materiaal met de wereld delen. Ze ontsluiten eigenlijk het verleden. „De heemkundekring is een maatschappelijke partner geworden”, meent voorzitter van koepelorganisatie Brabants Heem Henk Hellegers, tevens de burgemeester van Uden.

„Ouderwets of oubollig zijn heemkundekringen niet meer te noemen”, vindt archivaris Marilou Nillesen van het BHIC. De heemkundekringen en het BHIC bereiken met internet heel veel geïnteresseerde mensen. Vooral omdat de digitale ruimte onbepert is, verzamelen heemkundekringen steeds meer. „Het heeft toekomst”, zegt voorzitter Hellegers van Brabants Heem. „De belangstelling voor het verleden is groot. Denk ook maar aan de populariteit van tv-programma's zoals *Andere Tijden*.” Hij wijst erop dat op heel veel plekken heemkundekringen projecten organiseren. „Als ze al niet mee organiseren zijn ze op zijn minst adviseur bij lokale evenementen om de geschiedenis en plaatselijke tradities en gebruiken waarheidsgetrouw te doen herleven.” Alleen al in die zin versterken heemkundekringen en de gemeenschappen elkaar, meent hij.

• Bron: *Brabants Dagblad*, 14 februari 2015 – Tom Vos)

EINDE NABIJ VOOR CONGRATIE SAINT LOUIS IN OUDENBOSCH

OUDENBOSCH – Op 1 maart was het precies 175 jaar geleden dat de congregatie van St. Louis werd gesticht. Een viering van het 200-jarige bestaan zal er waarschijnlijk niet meer komen, gezien de leeftijd van de nog in leven zijnde broeders.

„Er zijn nog 21 broeders over en de gemiddelde leeftijd is 82 jaar”, vertelde Cees van Dam, de broeder-overste tijdens een interview op 28 februari. Op de vraag wat Oudenbosch mist als de congregatie stopt, gaf Van Dam vol zelfspot het antwoord: „niks”. Alle broeders zijn inmiddels met pensioen en er wordt alleen nog wat vrijwilligerswerk gedaan. Oudenbosch zal niet veel missen, maar de erfenis is er natuurlijk voor altijd.

Die erfenis is aanzienlijk, want wie in het centrum van het koepelstadje rondkijkt, kan daar niet om de katholieke invloed heen. Verantwoordelijk is vooral pastoor Willem Hellemons (1810-1884) de stichter van de congregatie, maar ook de initiatiefnemer van de bouw van de basiliek en het werven van de Nederlandse zouaven.

Over de overdracht van die erfenis maakt de broeder-overste zich niet

druk. Die heeft grotendeels al plaatsgevonden. „Het arboretum, de vroegere tuin van de congregatie, groeit en bloeit dankzij de vele vrijwilligers. Het Natuurhistorisch en Volkenkundig Museum en het Zouavenmuseum zijn twee van de beste musea van Brabant”, merkte hij op.

Het belangrijke werk op het gebied van het onderwijs is wel tanend. De Kweekschool voor onderwijzers is opgegaan in de Hogeschool West-Brabant, het huidige Avans en het Thomas Morecollege is onderdeel geworden van het Markland College. Oudenbosch is daarom al lang geen onderwijsstadje meer.

Indonesië

Anders ligt dat in Indonesië. In 1862 kreeg de congregatie het verzoek van het kabinet Thorbecke om het onderwijs in ‘Nederlandsch Indië’ te gaan regelen. Daarom staan er in Jakarta en Surabaya nog veel scholen met St. Louis of St. Aloysius in de naam. De Indonesische afdeling van de congregatie is al lang afgesplitst en groeit zelfs nog. In Nederland nadert echter het afscheid. Met een mis, een buffet en een fototentoonstelling in Tivoli werd het 175-jarig bestaan gevierd.

• *Bron: BN DeStem, 28 februari 2015 (Freek Verhulst)*

Een deel van het complex van Saint Louis in Oudenbosch

PROCESSIE BOXTEL OP LIJST CULTUREEL ERFGOED

BOXTEL – Met het plaatsen van handtekeningen onder een oorkonde door pastoor Jacques Grubben, de voorzitter van de Heilige Bloedstichting, burgemeester Mark Buijs en Ineke Strouken van het VIE is de Heilige Bloedprocessie op de Nationale Inventaris Cultureel erfgoed geplaatst.

Door de plaatsing op de lijst kan de traditie in ere gehouden worden. Er is een erfgoedplan gemaakt waarin de knelpunten in kaart zijn gebracht.

De knelpunten vallen wel mee, maar

er moet wel wat gebeuren met het Processiepark. Ineke Strouken gaf aan dat er geen garantie bestaat dat een traditie altijd blijft bestaan. „Maar je moet je uiterste best doen om een traditie te borgen voor de toekomst.”

Het wonder in Boxtel vond in 1380 plaats en na zes eeuwen leeft de traditie van de processie nog steeds voort. Boxtel heeft wel veel contacten met Hoogstraten dat sinds 2008 al op de lijst staat. De Belgen hebben de organisatie uit Boxtel geholpen met tips en trucs. Beide steden maken zich wel zorgen over de afnemende betrokkenheid van de jeugd. „Als de jeugd niet meer meedoen, sterft een traditie uit”, zegt Christ van Eekelen, bestuurslid van de Heilige Bloedstichting Boxtel. Vandaar dat men in Boxtel een scholenproject heeft ontwikkeld, waardoor de jeugd bekend wordt gemaakt met deze traditie. Het scholenproject heeft er mede de aanzet toe gegeven dat de Bloedprocessie op de lijst werd geplaatst.

• *Bron: Brabants Dagblad, 14 februari 2015 (Noor Reigersman)*

VERDWENEN PLAQUETTE WEER IN ETTEN-LEUR

ETTEN-LEUR – Het was jarenlang een raadsel waar de stenen herdenkingsplaats van de eerste gemotoriseerde vlucht boven Nederland was gebeven. Die vlucht vond aan de Klappenberg bij Etten plaats.

Een affiche waarmee de eerste vlucht wordt aangekondigd

Inmiddels is de plaquette terecht en streekmuseum Jan uten Houte gaat een tentoonstelling inrichten rond de eerste vlucht en die plaquette. De verdwenen plaquette bleek bij Cecile Ruijgers in Hoogerheide te hangen. Zij is de kleindochter van Johan Ruijgers, de voormalige directeur bouw- en woningtoezicht in Etten-Leur. Bij de herdenking van de vlucht in 1959 werd onder zijn supervisie de herdenkingsplaat vervangen door een bronzen exemplaar. Die hangt nog altijd op de in 1935 opgerichte herdenkingsnaald.

De steen werd destijds geschonken door de Etten-Leurse industrieel Heerma van Voss, de 'sponsor' van de eerste gemotoriseerde vlucht. „We zijn dolblij. Het was een stukje dat we misten van de lokale én nationale geschiedenis. Een pronkstuk”, zegt Piet Paantjes van het museum in Etten-Leur.

- *Bron: BN DeStem, 3 januari 2015 (Hessel de Ree)*

OUDE WANDKAART IN KASTEEL HEESWIJK

HEESWIJK-DINTHER – De Roman-Visscher-kaart (1656-1661), een topstuk van de Brabant-Collectie hangt in kasteel Heeswijk. Het is een kaart van 167 bij 217 centimeter. Alle plaatsen van het toenmalige hertogdom Brabant staan er op ingetekend.

Op de zijrand staan dertien steden en 't Hof van Brabant in cartouches getekend en aan de onderkant is het hele gebied beschreven zowel in het Nederlands als in het Frans. Volgens Emy Thorissen bestaan er nog maar enkele exemplaren van deze op linnen geplakte kaarten. De kaart is gerestaureerd en in de Ridderzaal van het kasteel opgehangen.

- *Bron: Brabants Dagblad, 19 maart 2014 (Marianne Schoone)*

ROOSENDAAL HAD VOORAL 'STATUS' ALS GEMEENTE VAN ARMOEDZAAIERS

ROOSENDAAL – De 73 jaarboeken van de Ghulden Roos uit Roosendaal zijn allemaal gedigitaliseerd. Dat betekent 633 historische verhalen over West-Brabant, verdeeld over 11.000 pagina's samengevat op een USB-stick. Een compleet archief dat je zo in je broekzak stopt.

Het oudste jaarboek dateert van 1941. De kring werd in 1932 opgericht en verzorgde exposities. Door het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog was dat niet mogelijk en toen kwam het idee bovendrijven om een jaarboek uit te geven. „Op die manier wilden we binding houden met de stad”, merkte voorzitter Guust Sturm op.

De jaarboeken zijn een bonte mix van folklore, sociaal-economische ontwikkelingen en menselijke verhalen en geven een inkijk in de historie van Roosendaal en omliggende plaatsen. „De kermis als plek van liefde en ge-

De inmiddels verdwenen Roosendaalse Ligafabriek

weld, de Roosendaalse zeeheld Hendrick Loncken, het oorlogsleed, de turfhistorie, de zorg voor arme sloebers en de industriële ontwikkeling. De jaarboeken vormen de oudste geschiedkundige periodiek in Noord-Brabant.

Armoedzaaiers

Was Roosendaal nu een stad van historische rijkdom en allure? Helemaal niet, eeuwenlang was Roosendaal

een oord van arme sloebers waar de bedrijvigheid maar niet van de grond wilde komen. Dat beeld schetste J. Theunisse in een historische analyse in Jaarboek 28 van 1968. Ondanks de turfwinning in de vijftiende en zestiende eeuw was er weinig economisch gewin. De algemene toestand was er een van ellende en stagnatie. Theunisse geeft aan dat in 1810 op een bevolking van 4.866 personen slechts elf lieden behoorden tot de 'elite'. Er stonden meer bewoners op de armenlijst dan in grotere plaatsen als Steenberg en Zevenbergen. „in Roosendaal was zelfs geen schijn van welvaart aanwezig”, schreef de auteur in 1968.

Later veranderde dat met de komst van de spoorlijn Antwerpen-Rosendaal-Etten. Door de vestiging van douanefaciliteiten kwam er meer leven in de brouwerij. In 1865 kwam de eerste industrie in de vorm van de beetwortelfabriek De Ram en Co. Die industrie breidde zich uit met een stijfsel-fabriek, een kandijfabriek en een borstelfabriek, later gevolgd door Philips, Red Band en Indiana. Maar ook dat is op zijn retour. Liga is vertrokken, Vero gesloten en ook Philips vertrekt uit Roosendaal. De stad richt haar pijlen nu op logistiek en 'zorgstad'. Of dat gaat lukken? Misschien is het te lezen in het jaarboek van de Ghulden Roos in 1930.

• *Bron: BN DeStem, 21 februari 2015 (Franka van der Rijt)*

VOETBALLEN OP SPOREN UIT DE OUDHEID

TILBURG – Voetballers van Willem II hebben jarenlang hun wedstrijden gespeeld op de plek waar in het begin van onze jaartelling boerderijen stonden. Op het Stappegoorterrein vonden archeologen sporen van boerderijen uit de Romeinse tijd.

In het zand zijn de kuilen zichtbaar waarin destijds de zware dragende palen stonden om de dakconstructie te dragen. De grootste van de twee boerderijen was 25 meter lang en zeven meter breed.

Eerder werden in de directe omgeving bij het vroegere riviertje de Katsbogte meerdere sporen van bewoning en graven teruggevonden van boerengemeenschappen uit de Brons- en IJzertijd.

Op de plaats waar nu de Romeinse boerderijresten zijn aangetroffen moeten woningen komen van het nieuwe wijkje Willemsbuiten.

- *Bron: Brabants Dagblad, 10 februari 1915*

RAADSLID WIL HELMONDS ARCHIEF TERUG HALEN

HELMOND – Als het aan raadslid Michael Rieter van de politieke partij Helder Helmond ligt, komt het archief van zijn stad, dat nu opgeslagen ligt bij het Regionaal Historische Centrum in Eindhoven, terug naar Helmond.

Tussen 2002 en 2007 werd het archief overgebracht, omdat in Helmond te weinig ruimte was, de bewaarcondities niet goed waren en het archief gemoderniseerd moest worden. Intussen zijn 18.000 foto's uit het archief gedigitaliseerd, maar dat geldt lang niet voor alle andere stukken. Raadslid Rieter is nu van mening dat het RHCe zich niet aan de afspraken heeft gehouden, want alles zou gedigitaliseerd worden. Het steekt hem bovendien dat veel stukken in Turnhout in België opgeslagen liggen. Hij wil daarom dat alles terug naar Helmond komt, ook al zou dat duurder zijn dan opslag bij het RHCe.

Volgens Marcel Duijghuisen, directeur van het RHCe, is nooit beloofd om het hele archief te digitaliseren. Wel zijn alle oude documenten inmiddels geïnventariseerd. Ook is veel weggedaan. Nu is er 1500 meter archief van Helmond en tien jaar geleden had de collectie nog een dubbele omvang.

- *Bron: Eindhovens Dagblad, 8 januari 2015 (Chiel Timmermans)*

ALLES OVER LEERLOOIJEN IN DONGEN ONDER ÉÉN DAK

DONGEN – Het heeft bloed, zweet en tranen gekost, maar museum 'De Looierij' in Dongen is nu helemaal compleet. Het gebouw waar het museum in gevestigd is in de Kerkstraat was vroeger een leerlooierij. Tot 2011 was er het Dongha Museum in gevestigd met historische elektrische apparatuur.

Begonnen werd met het renoveren van het gebouw en het inrichten van de ruimtes. In 't Nathuis kunnen bezoekers het proces van het looien van huiden volgen en op de droogzolder wordt het tweede deel van dit proces getoond. Met de inrichting van de Touwerij op de eerste etage was het proces rond. „Touwen is, na het looien en drogen, het afwerken van het leer. Het stollen, het leer soepel maken en het glazen en lakken van leer wordt

hier in beeld gebracht”, vertelt Cees Breugelmans van het museum. Hij is de initiator en stak alleen al in 2014 ruim 820 uur in zijn levenswerk.

In de Touwerij is aan de ene kant het historische deel te zien aan de hand van materialen en tekst. Aan de ander kant is het heden van de industrie te zien. Het Dongense bedrijf Ecco Leather stelde hiervoor materiaal beschikbaar, zoals verschillende soorten leer en filmpjes waarin het proces wordt getoond.

„Het is belangrijk om het proces van leerlooien van 200 jaar geleden te laten zien, maar ook een stukje over hoe het nu gebeurt”, meent Breugelmans. Naast de vaste tentoonstelling zijn er ook steeds thematentoonstellingen en onderdeel daarvan zijn tentoonstellingen van de elektrische apparaten uit de collectie van Louis Vlaming die vóór 2011 in het Dongha Museum stonden.

• Bron: *Brabants Dagblad*, 16 december 2014 (Jamaica Vink)

Het interieur van het museum De Looierij in Dongen

RUCPHEN ZET ARCHIEF OP INTERNET

RUCPHEN – Twee jaar lang is gewerkt om het archief van de gemeente Rucphen te digitaliseren. In totaal werden 65.000 documenten gescand en gerubriceerd. Daaronder ook 4500 oude foto's die nu via zoekmachines te vinden zijn.

Begin 2012 werd het archief van de gemeente Rucphen overgedragen aan het streekarchief in Oudenbosch. Eerder deden dat al de gemeenten Etten-Leur, Halderberge, Moerdijk en Zundert en het waterschap Brabantse Delta. De archiefstukken van Rucphen kunnen nu voortaan in de kluis blijven en lijden er niet meer onder dat bezoekers ze met een natte vinger en duim in zitten te bladeren. „Belangstellende hoeven nu ook niet meer naar Oudenbosch te komen op de tijden dat het archief open is. Ze kunnen ieder moment van de dag en zeven dagen per week de stukken op de computer raadplegen. Bovendien zijn de gescande teksten vaak beter leesbaar omdat ze op de computer vergroot kunnen worden”, geeft directeur Hans Janssen van het regionaal archief aan.

Niet alles is gedigitaliseerd, maar wel de stukken die het meest geraadpleegd worden. De doop- trouw- en begraafboeken van de kerken, de registers van de burgerlijke stand van geboorten, huwelijken, scheidingen en overlijden, verslagen van de schepenbankarchieven uit de Franse Tijd en de notulen van de raadsvergaderingen.

Een foto uit de collectie van het Regionaal Archief West-Brabant

Voordeel van het West-Brabantse archief is ook dat alles gedownload kan worden, zonder dat een wachtwoord of betaling vereist is. Het archief is te vinden op www.regionaal-archiefwestbrabant.nl

Foto's BN DeStem

Het gemeentearchief Roosendaal heeft de volledige collectie foto's van Ben Steffen en Thom van Amsterdam, fotografen van Brabants Nieuwsblad en De Stem, gekregen.

Die zijn inmiddels gedigitaliseerd en vrijwilligers zijn bezig om te noteren waar en wanneer de foto's werden gemaakt.

Dat is lang niet altijd duidelijk en daarom heeft BN DeStem een wekelijkse rubriek geopend waarin een foto wordt afgedrukt met de vraag aan de lezers om aan te geven waar en bij welke gelegenheid de foto werd gemaakt. Het liefst met de namen van de personen die op de foto staan. Dat die rubriek een succes is, blijkt wel uit de reacties die elke week op de redactie binnenkomen.

- *Bron: BN DeStem, 15 januari 2015 (Jan van Zuilen)*

**De volgende Koerier van Brabant Heem
verschijnt in de laatste week van juni 2015.
Hebt u kopij voor dat nummer,
mail of stuur die dan voor maandag 1 juni 2015
naar martel6@hetnet.nl of Martel 6, 4724 GD Wouw.
Zo mogelijk zullen we uw teksten ook op de website
van Brabants Heem plaatsen.**

De secretaris en voorzitter luisteren naar voorstellen die tijdens de Heidag naar voren werden gebracht.

Brabants Heem wil de ondersteunende organisatie zijn voor 123 zelfstandige Brabantse heemkundekringen. De stichting organiseert in samenwerking met andere organisaties cursussen en studiedagen, zet netwerken op en geeft adviezen. Dat alles om de deskundigheid van de kringleden te bevorderen op alle terreinen waar dat nodig is. Verder stimuleert Brabants Heem nieuwe initiatieven en onderlinge samenwerking.

Parallele artikelen op de website: www.brabantsheem.nl

Uitgave: Brabants Heem, Postbus 1203, 5200BG 's-Hertogenbosch.

Eindredactie: René Hermans

Bijdragen van: Ties Steehouwer, Henk Beijers, Ton van der Straaten, Jan Rossou, Jan Franken, Otte Strouken, Ansje Strouken-Bussink en diverse leden van heemkundekringen.

Foto's: Adriëne Dekkers, René Hermans en diverse heemkundekringen en archieven.

Ontwerp en Drukwerk:

Alle rechten voorbehouden. Niets in deze uitgave mag worden verveelvoudigd of openbaar gemaakt, in welke vorm ook. Hetzij elektronisch dan wel mechanisch door fotokopieën, scans of opnamen. Tenzij met voorafgaande toestemming van de uitgever. De uitgever heeft er naar gestreefd om alle copyrights in deze uitgave te regelen. Wie meent alsnog rechten te kunnen doen gelden, wordt verzocht contact op te nemen.